

Μετα-έρευνα

Σε μελέτες, επιστημονικές αναφορές, εργασίες ειδικών τομέων, εκπαιδευτικό και διδακτικό υλικό σχετικά με το θέμα:

«Κοινωνική πρόνοια και εκπαίδευση - Επαγγελματισμός της κοινωνικής εργασίας με σκοπό την απόκτηση ηθικών δεξιοτήτων στην συμπεριφορά της ψηφιακής χρήσης»

Σκοπός του προγράμματός μας είναι να αναπτύξουμε μια πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης - επίσης με τη μορφή διαδικτυακής εφαρμογής - με λεπτομερές υλικό σχετικά με τα υπόβαθρα και τις επιλογές δράσης για τους ειδικούς που εργάζονται με νέους ανθρώπους. Ένα παιχνίδι με κάρτες για να μάθουν και να προβληματιστούν σχετικά με την ψηφιακή ηθική θα υποστηρίξει επίσης τη διακρατική μεταφορά γνώσεων και την ανάπτυξη μιας ανάγκης για αυτοδιδασκαλία και, συνεπώς, να ανταποκριθεί συστηματικά στις συγκεκριμένες απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «Εξαντλούμε όλες τις δυνατότητες για την προστασία των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο και καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια μέσω της συστηματικής κατάρτισης όλων των εργαζομένων σε θέματα νεολαίας».

Αρμόδια οργάνωση: Educommart, Ελλάδα

Συγγραφείς: Πτυχιούχος κοινωνική παιδαγωγός Καλλιόπη Αγγελή, Μετ. Δρ. Δρ. τιμής ένεκεν Daniela G. Camhy, πτυχιούχος οικονομολόγος Renka Spasova, πτυχιούχος ψυχ. Martina Haas, Μετ. Δημοσίου Δικαίου Sergeja Brglez, Sabine Bauereiß

Εισαγωγή: Daniela G. Camhy

Συμμετέχοντες φορείς:

Recht in Europa e.V., Γερμανία

Academus, izobrazevanje in razvoj d.o.o., Σλοβενία

Stiftung Medien-und Onlinesucht, Γερμανία

Österreichische Gesellschaft für Kinderphilosophie, Αυστρία

Lernwerkstatt Europa, Βουλγαρία

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή
2. Συστηματική επισκόπηση
  - 2.1.Σκοπός
  - 2.2.Μέθοδος
  - 2.3.Προτεραιότητες
3. Συνοπτικά αποτελέσματα της μετα-έρευνας
4. Αποτελέσματα από όλες τις χώρες εταίρους
  - 4.1.Αποτελέσματα από Γερμανία
  - 4.2.Αποτελέσματα από Αυστρία
  - 4.3.Αποτελέσματα από Βουλγαρία
  - 4.4.Αποτελέσματα από Σλοβενία
  - 4.5.Αποτελέσματα από Ελλάδα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ταχεία αλλαγή του σημερινού τρόπου ζωής συνδέεται με την ταχεία αλλαγή στον επιστημονικό και τεχνολογικό κόσμο και στις συχνές καινοτομίες του. Η επανάσταση των ψηφιακών μέσων έχει προκαλέσει θετικές και αρνητικές προσδοκίες, αισιοδοξία και τεράστιους φόβους. Αυτό δεν πρέπει να αποτελεί έκπληξη, διότι η ψηφιακή σφαίρα αντικατοπτρίζει και δημιουργεί τη δική μας ανθρώπινη αντίληψη και στάση απέναντι στον κόσμο. Είναι - περισσότερο από ποτέ από την εισαγωγή των εργαλείων και υπηρεσιών του Web 2.0 - ένας κοινωνικός χώρος με σχεδόν όλες τις καλές και κακές πτυχές. Αυτή η επανάσταση παρατηρείται πιο ξεκάθαρα στον τρόπο με τον οποίο καταναλώνουμε τα μέσα ενημέρωσης και τον κοινωνικό ιστό. Το διαδίκτυο δεν μπορεί πλέον να διαχωριστεί από την καθημερινότητά μας, έχει γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της. Μπορούμε να επικοινωνήσουμε χωρίς σύνορα σε όλο τον κόσμο και να συνδεθούμε με άλλους ανθρώπους μέσω του διαδικτύου.

Το διαδίκτυο δέχεται επίσης σφοδρή κριτική για νέα φαινόμενα όπως λόγους μίσους, filter bubble¹, μετα-αλήθειες και ψευδείς ειδήσεις, καθώς και απάτη, παρενόχληση, εκβιασμούς και άλλες εγκληματικές δραστηριότητες στο σκοτεινό δίκτυο. Οι χειραγωγικές επιρροές σε προεκλογικές εκστρατείες (π.χ. στις ΗΠΑ και στη Γαλλία) αποτελούν επίσης κίνδυνο για τις δημοκρατικές κοινωνίες. Υπάρχει φόβος ότι τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης θέτουν σε κίνδυνο την ικανότητά μας να σκεφτόμαστε και να κρίνουμε. Οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν νέα προβλήματα χειραγώγησης, αυτοδιάθεσης και ευθύνης. Μήπως μειώνεται η ικανότητά μας να σκεφτόμαστε, να προβληματιζόμαστε και να κρίνουμε; Μήπως χάνουμε την ικανότητά μας να σκεφτόμαστε και να κρίνουμε ανεξάρτητα;

Στο πλαίσιο αυτών των συζητήσεων, η Kathrin Röggla αναρωτιέται αν η δημοσιότητα απειλείται από τα ψηφιακά μέσα: «Μήπως το δίκτυο μας παρέχει μια οργανωμένη μη-γνώση;» (Röggla 2017) Αυτή είναι μια ερώτηση που πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη ως φιλόσοφοι, ως εκπαιδευτικοί, ως εργαζόμενοι στα κοινωνικά συστήματα, ως ενδιαφερόμενοι πολίτες, ως μορφωμένοι άνθρωποι γενικά. Οι ερευνητές, οι επιστήμονες και οι φιλόσοφοι καλούν για ένα νέο πλαίσιο σκέψης και δημιουργικότητας, προκειμένου να επανεξετάσουμε τις αξίες, τους κανόνες και τις στρατηγικές στην κοινωνία προκειμένου να μπορέσουμε να αντιδράσουμε στις μεγάλες προκλήσεις του διαδικτύου. Σύμφωνα με τον Ιμμάνουελ Καντ (Kant 1784) πρέπει να ενθαρρύνουμε τους ανθρώπους να τολμούν να σκεφτούν για τον εαυτό τους: «Έχε το θάρρος να χρησιμοποιείς το δικό σου νου» - το σύνθημα του Διαφωτισμού.

Η βαθιά διαρθρωτική αλλαγή θέτει ζητήματα κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής, ιδίως όσον αφορά την ανάπτυξη των νέων ανθρώπων. Ποιες προκλήσεις συνεπάγονται αυτές οι αλλαγές για το εκπαιδευτικό σύστημα γενικά και για την εκπαίδευση των μέσων ενημέρωσης ειδικότερα; Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και οι κίνδυνοι της ψηφιοποίησης;

Ο όλο και πιο ψηφιοποιημένος μας κόσμος παρουσιάζει επίσης νέες ηθικές προκλήσεις. Στον τομέα της εκπαίδευσης, η γνώση της ψηφιακής ηθικής αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία και σύντομα θα είναι ζωτικής σημασίας για όλους μας να επιβιώσουμε. Τι μας κάνει η ψηφιοποίηση;

Η ψηφιοποίηση επηρεάζει ουσιαστικά την ανθρώπινη και κοινωνική συνύπαρξη. Μέχρι στιγμής, ωστόσο, δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου απαντήσεις στο ερώτημα πώς μπορεί να σχεδιαστεί κατάλληλα ο τρόπος

1 Filter bubble: το πλαίσιο που οι χρήστες των σόσιαλ μίντια επιλέγουν λιγότερη έκθεση σε συγκρουόμενες, με τη δική τους, απόψεις κι απομονώνονται πνευματικά στην δική τους φούσκα πληροφορίας

ζωής σε εικονικούς κοινωνικούς χώρους. Εκεί, λόγω της ανωνυμίας των χρηστών καθώς και του μεγέθους και της ταχύτητας του συστήματος, υπάρχει ο κίνδυνος να μας διαφύγουν αξίες και κανόνες. Είναι καθήκον όλων όσοι συμμετέχουμε στην ψηφιοποίηση να καταστήσουμε αυτή τη νέα εποχή ανθρώπινη. Οι έφηβοι είναι συχνά ανασφαλείς ως προς την αναζήτηση της ταυτότητάς τους αντιμετωπίζοντας ο ένας τον άλλο σε εικονικούς κοινωνικούς χώρους, ειδικά όταν οι οικογένειες και το σχολείο δεν μπορούν να παράσχουν την απαραίτητη υποστήριξη. Επειδή τα προγράμματα σπουδών περιέχουν δεξιότητες για μια δημοκρατική κουλτούρα και αυτό περιλαμβάνει επίσης την κριτική αντιμετώπιση της ψηφιοποίησης και τις συνέπειες για την ανθρώπινη συνύπαρξη, πολύ λίγο και δύσκολα, ακόμη και αν υπάρχουν μεμονωμένες ιδέες μάθησης.

Η «ΗΘΙΚΗ» είναι ένα πρόγραμμα θεμελιώδους σημασίας. Προώθηση της ποιοτικής εργασίας με νέους - για όσους εργάζονται με νέους σε όλη την Ευρώπη, ο ψηφιακός κοινωνικός κόσμος στον οποίο κινούνται οι νέοι ανήκει στην καθημερινότητά μας. Η δεξιότητα για κριτική ανταπόκριση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελεί εδώ και καιρό καθημερινή πρόκληση.

Ωστόσο, οι κοινωνικές εξελίξεις μέσα στα εικονικά δίκτυα συμβαίνουν τόσο γρήγορα, ώστε οι αξίες και οι κανόνες που ρυθμίζουν την πραγματική συνύπαρξη συχνά εκτροχιάζονται. Είναι όλο και πιο σημαντικό να ευαισθητοποιούνται οι άνθρωποι που εργάζονται με παιδιά και εφήβους σε αυτές τις διαδικασίες και να γίνονται πιο επαγγελματίες στη διαχείριση μαζί τους. Στο πλαίσιο του προγράμματός μας «ΗΘΙΚΗ», είναι καθήκον μας να επεξεργαστούμε ηθικές πτυχές που είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τη χρήση των κοινωνικών δικτύων και να τις επανεξετάσουμε, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν καλά στην κοινωνική εργασία. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται με νέους να μιλάνε με τους νέους για θέματα ηθικής στον ψηφιακό κόσμο και να τους προσφέρουν υποστήριξη. Πρόκειται για μια πτυχή της καλής και πολύτιμης κοινωνικής εργασίας με νέους. Η «ΗΘΙΚΗ» βοηθά τους κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται με νέους στην Ευρώπη να βρουν μια φιλοσοφικά-ηθική στάση, που να επιδιώκει ανοιχτή συναναστροφή με νέους, που να δίνει προσοχή στην προώθηση της ηθικής τους ικανότητας προβληματισμού ως μέρος της κατάρτισης με τα μέσα επικοινωνίας καθώς και να θέτει ως ζητήματα αξίες και ανησυχίες. Αυτό το πρότυπο, όσον αφορά την ικανότητα προβληματισμού και την προσωπική ευθύνη, μπορεί να θεωρηθεί ως βασικό κριτήριο για την προώθηση της ικανότητας επαγγελματικής δράσης. Η μετα-έρευνα χρησιμεύει ως βάση για το πρόγραμμά μας.

2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣΗ

2.1. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός είναι να συνδεθούν υφιστάμενα επιστημονικά ευρήματα και συζητήσεις σχετικά με τη διαχείριση ζητημάτων ψηφιακής ηθικής.

2.2. ΜΕΘΟΔΟΣ

- Όλοι οι εταίροι του προγράμματος συμμετείχαν σε διεξοδική έρευνα στη χώρα τους.
- Το διαθέσιμο υλικό συλλέχθηκε και εξετάστηκε στις χώρες εταίρους.
- Οι εταίροι εξέτασαν το ερευνητικό υλικό για τις τρέχουσες ανάγκες και για την ύπαρξη και τη διάδοση των υφιστάμενων παιδαγωγικών προσφορών.
- Τα αποτελέσματα συνοψίστηκαν σε έναν καθορισμένο πίνακα, μεταφράστηκαν στη γλώσσα του προγράμματος και επεξεργάστηκαν για μια παρουσίαση με επακόλουθη συζήτηση και αξιολόγηση.

Η μετα-έρευνα αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη μιας εξειδικευμένης προσφοράς για τους εργαζόμενους σε θέματα νεολαίας, η οποία, αφενός, είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες και, αφετέρου, αποφεύγει τις επικαλύψεις με άλλα προγράμματα.

Όλοι οι εταίροι εργάστηκαν εντατικά για την αξιολόγηση, τη μετάφραση και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων τους. Για το σκοπό αυτό, διερεύνησαν μελέτες και επιστημονικές δημοσιεύσεις σχετικά με το θέμα της ψηφιακής ηθικής από τον Μάρτιο έως τα μέσα Ιουνίου 2019. Τα αποτελέσματα της έρευνας εισήχθησαν σε έναν καθορισμένο πίνακα. Κάθε οργάνωση-εταίρος συνόψισε τα αποτελέσματα της έρευνας για την χώρα της σε μια σελίδα A4 και τα διέθεσε στην αρμόδια οργάνωση της μετα-έρευνας.

2.3. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

Μια κατευθυντήρια γραμμή για την εφαρμογή της μετα-έρευνας δημιουργήθηκε ως βάση για το πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνει πέντε βασικούς τομείς εργασίας:

1. Σύνταξη και ορισμός των δεδομένων της έρευνας σχετικά με την ανάπτυξη
2. Συστηματική βιβλιογραφική και διαδικτυακή έρευνα σε κάθε χώρα εταίρο: κατάσταση της έρευνας και πρακτικές προσφορές. Ποια είναι οι αναγκαίες προτεραιότητες; Ποιες εκπαιδευτικές προσφορές υπάρχουν ήδη;
3. Ερμηνεία των αποτελεσμάτων ανά χώρα, γραπτή περίληψη και προετοιμασία των διακρατικών πληροφοριών: διασφάλιση της ποιότητας, επισκόπηση, ανταλλαγή εμπειριών και προετοιμασία των αποτελεσμάτων.
4. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων/ μετάφραση:
Κάθε οργάνωση-εταίρος συνέταξε μια σύντομη επισκόπηση και μια παρουσίαση των αποτελεσμάτων στη δική τους γλώσσα και στα γερμανικά που είναι η γλώσσα του προγράμματος. Τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν κατά τη 2η συνάντηση του προγράμματος στην Ελλάδα τον Αύγουστο του 2019. Τα αποτελέσματα, που συντάσσονται στην αντίστοιχη εθνική γλώσσα, συλλέχθηκαν και μεταφράστηκαν στη γλώσσα του προγράμματος και στα αγγλικά.
5. Στη συνέχεια, μπορεί να ακολουθήσει μια πρώτη δικτύωση με ιδρύματα που ήδη ασχολούνται με τη συγκεκριμένη θεματική, προκειμένου να γνωρίσουν αυτές τις προσφορές. Τα παρουσιαζόμενα αποτελέσματα της μετα-έρευνας αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη του προϊόντος.

3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑ-ΕΡΕΥΝΑΣ

Επί του παρόντος αντιμετωπίζουμε ραγδαίες τεχνικές αλλαγές, τουλάχιστον όσον αφορά τις πληροφορίες. Οι ψηφιακά γηγενείς είναι συνδεδεμένοι μεταξύ τους, μπορούν να έχουν γρήγορη πρόσβαση στις πληροφορίες και να δημιουργούν μια νέα μορφή επικοινωνίας, τέχνης και κοινωνίας. Για τους εφήβους, τα κινητά τηλέφωνα, τα λάπτοπ, οι σταθεροί υπολογιστές, τα iPad, τα τάμπλετ κ.λπ. αποτελούν ένα σημαντικό μέσο για τη διατήρηση ειλικρινών διαπροσωπικών σχέσεων. Διάφορες μελέτες δείχνουν ότι οι ψηφιακά γηγενείς είναι πολύ έμπειροι τεχνικά σε απευθείας σύνδεση και, ως εκ τούτου, υποτίθεται ότι δεν χρειάζονται καμία βοήθεια σε σχέση με τον ψηφιακό κόσμο. (βλ., για παράδειγμα, μελέτη: (βλ., για παράδειγμα, μελέτη: <https://www.soprasteria.at/de/news-room/news/studie-jeder-vierte-digital-native-f%C3%BChlt-sich-digital-%C3%BCberfordert>)

Η σύνδεση με το περιβάλλον διαβίωσης των εφήβων αποτελεί σημαντικό μέρος της προσπάθειας. Αυτό απαιτεί την ανάπτυξη κριτικής κατάρτισης σχετικά με τα επικοινωνία καθώς και παιδαγωγικής κατάρτισης ως προς τη διαχείριση των μέσων ενημέρωσης. Στην Αυστρία, για παράδειγμα, καταβάλλονται προσπάθειες για να υποχρεωθούν οι εκπαιδευτικοί, οι κοινωνικοί λειτουργοί, να ενσωματώσουν και να χρησιμοποιήσουν τα νέα μέσα ενημέρωσης στην καθημερινή ζωή, αν και αυτό δεν εφαρμόζεται ακόμη στην πράξη. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για αυτό: έλλειψη πόρων, έλλειψη κατάρτισης στα μέσα επικοινωνίας, κριτική στάση απέναντι στην τεχνολογία κλπ. Είναι επομένως απολύτως απαραίτητη η επαγγελματοποίηση της κοινωνικής εργασίας για τη διαμόρφωση ηθικών δεξιοτήτων στο πλαίσιο των ψηφιακών μέσων. (βλ. <https://sozialeskapital.at/index.php/sozialeskapital/article/view/321>).

Η κατάσταση της έρευνας στη Γερμανία σχετικά με το θέμα της «ψηφιακής ηθικής» είναι εκπληκτικά εκτεταμένη. Το θέμα της ψηφιακής ηθικής ή της ηθικής στα μέσα ενημέρωσης είναι το επίκεντρο εργαστηρίων, άρθρων εφημερίδων, τηλεοπτικών εκπομπών, μελετών και διδακτικού υλικού.

Συχνά, η εστίαση είναι αρχικά σε πτυχές όπως οι αλγόριθμοι, η ψηφιακή κοινωνική αλληλεπίδραση, η κριτική ανάλυση των ειδήσεων (ψευδείς ειδήσεις) και τα ηθικά ζητήματα για τις επιχειρήσεις και την πολιτική.

Το Ινστιτούτο Ψηφιακής Ηθικής (I D E), το πανεπιστήμιο των μέσων ενημέρωσης της Στουτγάρδης, αξίζει ιδιαίτερης αναφοράς.

Οι εταίροι από τη Βουλγαρία τόνισαν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, τα οποία βασίζονται σε διάφορες έρευνες, μελέτες και παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών.

Η δικτυακή πύλη της Σλοβενίας www.safe.si, η οποία ασχολείται κυρίως με την ψηφιακή ενημέρωση στη Σλοβενία, δημοσίευσε στον δικτυακό της τόπο μόνο την ακόλουθη πρόταση σχετικά με την «Ηθική στο Διαδίκτυο»:

«**Spletna etika** (angl. Netiquette) je zbirka pravil lepega obnašanja/vljudnosti pri komunikaciji preko interneta». (Η διαδικτυακή ηθική (Netiquette) είναι μια συλλογή κανόνων συμπεριφοράς/ ευγένειας για την επικοινωνία μέσω διαδικτύου).

Σε ορισμένες άλλες ιστοσελίδες της Σλοβενίας αναφέρεται το θέμα της ηθικής, αλλά μάλλον με την έννοια

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

του τι θα χρειαζόταν ο αντίστοιχος θεσμός, π.χ. στην ιστοσελίδα της Σχολής Διοίκησης του Koper (https://ucilnice.arnes.si/pluginfile.php/471598/mod_resource/content/0/Datoteke_za_vajo/Net_etika.pdf). Εκεί, οι φοιτητές βρίσκουν ένα εγχειρίδιο για τους βασικούς ψηφιακούς κανόνες συμπεριφοράς (Net-Ethik). Η ηθική διαδραματίζει μεγαλύτερο ρόλο στο πλαίσιο της διαφήμισης και με αυτόν τον τρόπο υπάρχει και μια επιστημονική προσέγγιση των μαθητών στο θέμα (ηθική μάρκετινγκ).

Και στην Ελλάδα, το θέμα της ψηφιακής ηθικής έχει ήδη αρχίσει να παίζει ρόλο στον τομέα της εκπαίδευσης, αλλά και στον τομέα της δημοσιογραφίας και της υγείας. Παρόλο που δεν υπάρχουν ελληνικές έρευνες για την ψηφιακή ηθική, μπορούν να προσδιοριστούν οι προσπάθειες ερευνητών και εμπειρογνομόνων από διάφορους τομείς, ώστε οι εξελίξεις στην ψηφιακή εποχή, η ψηφιακή ηθική και η ανάπτυξη ψηφιακού περιεχομένου στο δημόσιο διάλογο, να μην συζητείται ενεργά μόνο από τα νέα μέσα, αλλά και από τους πολιτικούς και τους πολίτες.

Οι έρευνες του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου έδειξαν ότι η ηλικία των παιδιών που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο μειώνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια: «Οι νέοι χρήστες είναι ολοένα και μικρότεροι σε ηλικία». Επομένως, τα παιδιά θα πρέπει να τα ευαισθητοποιήσουμε αρκετά νωρίς για την χρήση του διαδικτύου (http://www.biblionet.gr/book/175527/%CE%97_%CF%86%CE%AC%CF%81%CE%BC%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CF%8D%CE%BF%CF%85).

Καταβάλλονται προσπάθειες από διάφορους φορείς να πληροφορήσουν και να ενημερώσουν γονείς και παιδιά τόσο σε πρακτικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο σχετικά με τους βασικούς κανόνες χρήσης και σημαντικά ζητήματα ασφάλειας του Διαδικτύου. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω μιας σειράς ειδικών βιβλίων που απευθύνονται σε παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικούς και παρουσιάζουν προτάσεις για αμοιβαία ανταλλαγή απόψεων καθώς και στρατηγικές επικοινωνίας για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου.

Όλα τα αποτελέσματα της χώρας καταδεικνύουν ότι η ψηφιακή εποχή καθορίζει ήδη την καθημερινότητά μας. Η σύγκλιση των τεχνολογιών της πληροφορίας, των τηλεπικοινωνιών και των μέσων ενημέρωσης έχει οδηγήσει σε σημαντικές αλλαγές σε όλους σχεδόν τους τομείς της κοινωνικής ζωής, οι οποίοι επηρεάζουν ουσιαστικά όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και έχουν αλλάξει θεμελιωδώς το περιβάλλον για τη χρήση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η εξέλιξη αυτή εγείρει σημαντικά ηθικά, φιλοσοφικά, κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα σχετικά με την «προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον ψηφιακό κόσμο» και υπογραμμίζει την ανάγκη ρύθμισης και θέσπισης ηθικών προτύπων.

Για πολλούς οργανισμούς, ιδρύματα, κοινωνικούς λειτουργούς και εκπαιδευτικούς, το πρόγραμμα «Ηθική» θα δείξει νέους τρόπους χρήσης του διαδικτύου.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ-ΕΤΑΙΡΟΥΣ

Στη μετα-έρευνα, τα αποτελέσματα συνοψίζονται ως εξής:

1. Έρευνες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή/ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο/ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
2. Έρευνες από πανεπιστήμια/ παιδαγωγικά πανεπιστήμια/ ανώτατες σχολές (π.χ. μελέτες που εκπονήθηκαν από τα ειδικά ινστιτούτα)
3. Έρευνες από εκθέσεις της ΕΕ και επιστημονικές εκθέσεις (π.χ. εθνικά και διεθνή προγράμματα στο πλαίσιο κοινοπραξιών)
4. Έρευνες από εξειδικευμένες εργασίες/ εργασίες /διπλωματικές εργασίες/ διατριβές
5. Έρευνες ειδικών ΜΚΟ με την εμπειρία τους και το εκπαιδευτικό τους υλικό (π.χ. klicksafe, safer internet (ασφαλέστερο δια-δίκτυο))
6. Έρευνες από λογοτεχνία και περιοδικά

4.1. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ:

- ο Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εσωτερικών (BMI) έχει συστήσει επιτροπή δεοντολογίας προσωπικών δεδομένων. Ο στόχος της επιτροπής δεοντολογίας προσωπικών δεδομένων είναι «να προτείνει ένα αναπτυξιακό πλαίσιο για την πολιτική προσωπικών δεδομένων, τη χρήση αλγορίθμων, τεχνητής νοημοσύνης και ψηφιακών καινοτομιών. Η αποσαφήνιση των ζητημάτων δεοντολογικών δεδομένων μπορεί να φέρει ταχύτητα στην ψηφιακή ανάπτυξη και επίσης να καθορίσει μια πορεία που να επιλύει τις κοινωνικές συγκρούσεις στον τομέα της πολιτικής προσωπικών δεδομένων». Η τελική έκθεση της επιτροπής δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 2019. (https://www.bmi.bund.de/DE/themen/it-und-digitalpolitik/datenethikkommission/arbeitsergebnisse-der-dek/arbeitsergebnisse-der-dek-node.html;jsessionid=1B7A4A9C92D06182C32DF9484993B224.1_cid364).

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ:

- ο Η Ομοσπονδιακή Ένωση Ψηφιακής Οικονομίας (BVDW) αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα περισσότερων από 600 εταιρειών, π.χ. Facebook Γερμανίας, Google, Funke Digital GmbH και Πανεπιστήμιο Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης της Στουτγάρδης. Η Ομοσπονδιακή Ένωση Ψηφιακής Οικονομίας δημοσίευσε ένα έγγραφο συζήτησης με τίτλο «Άνθρωπος, Ηθική, Μηχανή, Ψηφιακή Δεοντολογία, Αλγόριθμοι και Τεχνητή Νοημοσύνη». https://www.bvdw.org/fileadmin/bvdw/upload/dokumente/BVDW_Digitale_Ethik.pdf. Το έγγραφο συζήτησης ασχολείται αφενός με ζητήματα που σχετίζονται με τη χρήση αλγορίθμων, τεχνητής νοημοσύνης και ρομποτικής, για παράδειγμα στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και αφετέρου με ζητήματα που αφορούν τα αυτοματοποιημένα μοντέλα κυκλοφορίας και τα θέματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ελευθερίας έκφρασης.

Παραδείγματα:

- Πώς αντιδρά το νοσηλευτικό ρομπότ, όταν η γιαγιά δεν θέλει να πάρει τα φάρμακά της;
- Πώς πρέπει να λάβει αποφάσεις ένα αυτοματοποιημένο όχημα σε μια κατάσταση που δεν μπορεί να επιλυθεί;

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

- Τα όρια της ελευθερίας έκφρασης: πόσο μίσος θα πρέπει να ανεχτούμε;

Το δεύτερο μέρος του εγγράφου συζήτησης αφορά τις προσεγγίσεις δράσης. Εδώ, για παράδειγμα, προτείνεται η χρηματοδότηση για την «διαφωτιστική συζήτηση» και την τεχνική προστασία των προσωπικών δεδομένων, αλλά και η μαζική χρηματοδότηση της έρευνας για την τεχνητή νοημοσύνη (TN) και η εφαρμογή μιας «ηθικής προγραμματισμού».

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

- Μεταξύ άλλων, το Ινστιτούτο Ψηφιακής Ηθικής (IDE) δημοσίευσε τις «10 εντολές της ψηφιακής ηθικής»: «Οι δέκα εντολές είναι κατευθυντήριες γραμμές που βοηθούν στην αξιοποίηση της αξιοπρέπειας του ατόμου, της αυτοδιάθεσης και της ελευθερίας δράσης» (<https://www.digitale-ethik.de/>). Αυτές οι 10 εντολές παρέχουν τη βάση για την ψηφιακή συνύπαρξη και επεξεργάζονται και διαδίδονται από το Ινστιτούτο Ψηφιακής Ηθικής και τα συνδεδεμένα ιδρύματα. Από τα παραπάνω προέρχονται διαφορετικά υλικά, π.χ.:
  - Μετάφραση των 10 εντολών σε 7 γλώσσες ως καρτ-ποστάλ, βιβλιάρια και αφίσες
  - Επεξεργασία των 10 εντολών για νέους από το Juuport.de, Klicksafe.de ....
  - Digital Safety Compass

KLICKSAFE

- Το Klicksafe (η πρωτοβουλία της ΕΕ για περισσότερη ασφάλεια στο διαδίκτυο) ασχολείται συντακτικά με το θέμα της ηθικής στα μέσα ενημέρωσης, συγκεντρώνει δράσεις από σχολεία και ιδρύματα στο Safer Internet Day και έχει σχεδιάσει διδακτικό υλικό με θέμα «Η ηθική κάνει κλικ». Περιέχει πολλές πληροφορίες, προτάσεις και πρακτικές ασκήσεις, καθώς και ένα «σύστημα πλοήγησης αξιών για την ψηφιακή ζωή». Το Klicksafe έχει επικεντρωθεί σε τρεις τομείς όπου υπάρχει ανάγκη προσανατολισμού: προστασία της ιδιωτικής ζωής, ηλεκτρονική παρενόχληση ή διαδικτυακή βία και έμφυλη ευαισθησία. Το εκπαιδευτικό υλικό διατίθεται δωρεάν για λήψη (<https://www.klicksafe.de/themen/medienethik/>). Επιπλέον, σχηματίζονται ομάδες στο Facebook ή σε άλλα κοινωνικά δίκτυα που ασχολούνται με διάφορες πτυχές της ψηφιακής ηθικής, π.χ. η ομάδα <https://www.facebook.com/Ethik.heute/> (πρόσβαση στις 29 Ιουνίου 2019).

ΣΧΟΛΕΙΑ

- Υπάρχει μια ποικιλία διδακτικού υλικού για όλες τις σχολικές βαθμίδες για τη διδασκαλία της ηθικής στα σχολεία.

ΑΛΛΟΙ ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ:

<http://www.bpb.de/lernen/digitale-bildung/medienpaedagogik/268087/digitale-ethik-reflexion-ueber-grundwerte-und-ethisches-handeln>
<https://www.bvdw.org/themen/digitale-ethik/ethik-blog/>
<https://buchundnetz.com/werke/digitale-ethik/>
<https://www.vontobel.com/de-de/uber-vontobel/impact/warum-die-digitalisierung-ethik-braucht/>
<https://digitale.ethik.jetzt/>

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα «Erasmus+» της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο τον συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

- Ψηφιακή ηθική - Σύστημα Αξιών για τον 21ο αιώνα, Sarah Spiekermann, Εκδόσεις Droemer 2019
- 3TH1CS - Η Ηθική του Ψηφιακού Χρόνου, Philipp Otto και Eike Gräf, εκδόσεις iRights media 2017
- Ψηφιακός Ανθρωπισμός, Julian Nida-Rümelin και Nathalie Weidenfeld, εκδόσεις Piper 2018

4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ

ΕΕ:

- Ο Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να αξιολογήσει την κατάσταση της ψηφιακής κοινωνίας και της οικονομίας στην ΕΕ. Η Αυστρία κατέλαβε το 2017 και 2018 την 12η θέση ενώ το 2019 την 13η. Οι βασικές και προηγμένες ψηφιακές ικανότητες είναι ελαφρώς υψηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά η Αυστρία βρίσκεται πολύ πιο πίσω από τις πρώτες χώρες. Υπάρχει επίσης έλλειψη ειδικευμένων εργαζομένων στην Αυστρία. Η συνδεσιμότητα, η χρήση του διαδικτύου και η ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας αξιολογήθηκαν ως κάτω του μέσου όρου (βλ. <https://www.bmdw.gv.at/DigitalisierungundEGovernment/DigitalesInZahlen/Seiten/Digital-Economy-and-Society-Index.aspx>).
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι αποφασισμένη να παράσχει στους Ευρωπαίους πολίτες εργαλεία που θα τους βοηθήσουν να κατανοήσουν καλύτερα τα ψηφιακά μέσα που διαδραματίζουν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Η ονομαζόμενη κατάρτιση στα μέσα ενημέρωσης αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ανθρώπινης συνύπαρξης. Επίσης, καταβάλλονται προσπάθειες και στην Αυστρία για την ενθάρρυνση των πολιτών να ασχοληθούν με τον ηλεκτρονικό κόσμο, να σκέφτονται με κριτικό πνεύμα και να εξετάζουν τη δική τους (διαδικτυακή) συμπεριφορά (βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=LEGISSUM:am0004>).
- Το 2018 συγκροτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μια ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη με σκοπό την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών για την προώθηση μιας αξιόπιστης τεχνητής νοημοσύνης. «Κατευθυντήριες οδηγίες ηθικής για μια αξιόπιστη τεχνητή νοημοσύνη. Ανεξάρτητη ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη» είναι ο τίτλος αυτού του εγγράφου με σκοπό: «την επεξεργασία κατευθυντήριων γραμμών ηθικής της τεχνητής νοημοσύνης και των πολιτικών και επενδυτικών συστάσεων της τεχνητής νοημοσύνης». Κατά συνέπεια, επιχειρήθηκε όχι μόνο να αποδειχθεί ένα ηθικό πλαίσιο, αλλά και να υποστηριχθεί η εφαρμογή του βασικού πλαισίου (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/draft-ethics-guidelines-trustworthy-ai>).
- «Δεξιότητες για έναν δημοκρατικό πολιτισμό. Ισοτίμη συνύπαρξη σε πολιτιστικά διαφορετικές δημοκρατικές κοινωνίες» δημοσιεύθηκε από το «Συμβούλιο της Ευρώπης» το 2016 και το παρόν έγγραφο ασχολείται με «ένα πρότυπο δεξιοτήτων που πρέπει να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι εάν θέλουν να συμμετέχουν αποτελεσματικά και ειρηνικά στον πολιτισμό της

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

δημοκρατίας και να ζουν σε πολιτιστικά διαφορετικές δημοκρατικές κοινωνίες» (<https://www.schooleducationgateway.eu/de/pub/resources/publications/competences-for-democratic-cul.html>). Αυτά τα θεμέλια για ένα πρότυπο δεξιοτήτων που θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι θα ενσωματωθούν επίσης στο πρόγραμμά μας για την ΕΕ (βλ. παράρτημα, σελ. 7, «Οι 20 δεξιότητες του μοντέλου CDC»).

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ:

- Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Έρευνας έχει αναλάβει αυτή την πρόκληση και το κενό που υπάρχει στο εκπαιδευτικό σύστημα και ήδη από το 2018 αναπτύσσει ένα γενικό σχέδιο ψηφιοποίησης στην εκπαίδευση, στοχεύοντας να υποβάλλει το αυστριακό εκπαιδευτικό σύστημα στις αλλαγές που προκύπτουν από την ψηφιοποίηση. Αυτό το γενικό σχέδιο πρόκειται να εφαρμοστεί το 2023 και περιλαμβάνει τρεις κύριους τομείς δράσης:
- «Software» - παιδαγωγική, εκπαιδευτικό και διδακτικό περιεχόμενο
- «Hardware» - υποδομή, σύγχρονη διαχείριση ΤΠ, σύγχρονη σχολική διοίκηση
- Εκπαίδευση, επιμόρφωση και συνεχής κατάρτιση «καθηγητών» (<https://bildung.bmbwf.gv.at>)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΓΚΡΑΤΣ:

- «Διευκόλυνση της κατάρτισης στο πεδίο των πληροφοριών μέσω Μαζικών Ανοικτών Διαδικτυακών Μαθημάτων (ΜΑΔΜ) στο ειδικό πλαίσιο της Οικονομίας και Διοίκησης Επιχειρήσεων» είναι ο τίτλος της διατριβής του κ. Mag. Rer. Soc. Oec. Dreisiebener (2018). Στη διατριβή του, ο συγγραφέας ασχολήθηκε με το γεγονός ότι οι υπάλληλοι των εταιρειών πρέπει να ασχολούνται με μεγάλη ποσότητα δεδομένων, αλλά η κατάρτιση των φοιτητών στο πεδίο των πληροφοριών υποδεικνύει έναν χαμηλό βαθμό εξοικείωσης. Σκοπός του ήταν να δείξει τις επιλογές για την «ανάπτυξη κατάλληλης κατάρτισης στο πεδίο των πληροφοριών». Ο φορέας παρακολούθησης ήταν το Ινστιτούτο Επιστημών Πληροφοριών και Οικονομικής Πληροφορικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου του Γκρατς (https://online.uni-graz.at/kfu_online/wbAbs.showThesis?pThesisNr=70231&pOrgNr=14099).

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΣΤΑΪΕΡΜΑΡΚ:

- Στα σημερινά προγράμματα σπουδών, η κατάρτιση σχετικά με τα μέσα ενημέρωσης περιορίζεται συχνά μόνο σε ψηφιακή δεξιότητα, η οποία θεωρείται κυρίως ως ικανότητα χρήσης ψηφιακών εργαλείων. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση στερείται κριτικής σκέψης και κρίσης ως προϋπόθεση για τη χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης καθώς και συνειδητοποίησης της ευθύνης και των ικανοτήτων, των ευκαιριών και των κινδύνων που συνδέονται με το διαδίκτυο.
- Η εφαρμογή σπανίως πραγματοποιείται στην καθημερινή ζωή των εκπαιδευόμενων. Στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού, για παράδειγμα, αν και οι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν ποιες διαφορετικές πτυχές της εκπαίδευσης των μέσων ενημέρωσης μπορούν να συμπεριληφθούν στην προετοιμασία των μαθημάτων, δεν υπάρχουν ωστόσο ευκαιρίες κατάρτισης και επιμόρφωσης που μπορούν να συμβάλουν στην ψηφιακή ενημέρωση. Αυτό σημαίνει την απόκτηση δεξιοτήτων που αφορούν τους κανόνες, τις στρατηγικές και τα πρότυπα στον ψηφιακό κόσμο, προκειμένου να αυτοπροσδιοριζόμαστε και να είμαστε υπεύθυνοι για τις προκλήσεις του διαδικτύου (βλ. <https://www.phst.at/hochschulearchiv/schwerpunkte/medien-paedagogik-und-digitale-kompetenz/>).

ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ JOANNEUM GRAZ :

- ο Το μάθημα «Κατάρτιση στα Μέσα Ενημέρωσης και Ψηφιακός Γραμματισμός» προσφέρεται για πρώτη φορά στην Ανώτατη Σχολή Joanneum στο Γκρατς και επιδιώκεται η ανάπτυξη των απαραίτητων δεξιοτήτων των εκπαιδευόμενων σχετικά με την ψηφιοποίηση: «επαγγελματική επικοινωνία μέσω δικτύου, στοχοθετημένη αξιολόγηση και οργάνωση πληροφοριών στο διαδίκτυο και γνώση της ψηφιακής κοινωνίας» (<https://www.fh-joanneum.at/medienkompetenz-und-digital-literacy/postgraduate/>).

ΨΗΦΙΑΚΟ ΒΙΒΛΙΟ:

- ο Ένα νεότερο ψηφιακό βιβλίο με τίτλο «Διδακτικό βιβλίο για τη μάθηση και τη διδασκαλία με τεχνολογίες. L3T.», έχει εκδοθεί από τους Martin Ebner και Sandra Schön, και περιέχει μια συλλογή διδακτικών κειμένων για διάφορα θέματα καθώς και διάφορες πτυχές της μάθησης και της διδασκαλίας με νέες τεχνολογίες. Αυτό το βιβλίο αντιπροσωπεύει ένα πρώτο βήμα στο θεματικό τομέα. Από τον μαυροπίνακα και τον άσπρο πίνακα έως τον διαδραστικό πίνακα και το iPad, παρουσιάζονται μια ιστορική επισκόπηση και τεχνικές περιγραφές, προβληματισμοί και άλλες πηγές. Οι τελευταίες εξελίξεις όπως τα μαζικά ανοικτά διαδικτυακά μαθήματα (ΜΑΔΜ), το (micro) blogging ή η μάθηση μέσω κινητών συσκευών συζητούνται και τα διδακτικά κείμενα συμπληρώνονται με ασκήσεις και παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών. Η σκοπιμότητα εξετάστηκε σε διαφορετικές μορφές και δοκιμάστηκε με τη βοήθεια διαφόρων συσκευών. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν πολλές έρευνες (βλ. <https://l3t.eu/homepage/das-buch/ebook-2013>).

ΕΡΕΥΝΕΣ:

- ο Μια έρευνα «PC - Ge-äh-n - Ηθική ή ηλεκτρονική μάθηση σε ηθικά ζητήματα» δείχνει ότι η ηλεκτρονική μάθηση έχει μεγάλο ενδιαφέρον στην Αυστρία και σε πολλές άλλες χώρες της ΕΕ. Η μελέτη ερεύνησε αν οι μαθητές/τριες μπορούν να αποκτήσουν νέες γνώσεις χρησιμοποιώντας την ηλεκτρονική μάθηση. Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα πτυχή είναι η δεύτερη υπόθεση της έρευνας, η οποία εγείρει το ερώτημα εάν η δεξιότητα σε ζητήματα ηθικής μπορεί επίσης να μεταδοθεί μέσω της ηλεκτρονικής μάθησης. Ωστόσο, αυτή η υπόθεση δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί στην έρευνα. Δεδομένου ότι λιγότερο από το 50% των μαθητών/τριών δεν απάντησε στις ερωτήσεις αυτές δεοντολογικά σωστά. Οι δεξιότητες σε ζητήματα ηθικής δεν μπόρεσαν να επεκταθούν, καθώς τα ζητήματα ηθικής πρέπει να τα επεξεργαστούμε στη συζήτηση (βλ. https://www.imst.ac.at/imst-wiki/images/6/60/304_Langfassung_Lickl.pdf).
- ο Διάφορες έρευνες δείχνουν ότι οι ψηφιακά γηγενείς είναι πολύ έμπειροι στον τεχνικό τομέα όταν βρίσκονται σε ονλάιν σύνδεση και, ως εκ τούτου, υποτίθεται ότι δεν χρειάζονται βοήθεια σε σχέση με τον ψηφιακό κόσμο (βλ. πχ. έρευνα: <https://www.soprasteria.at/de/news-room/news/studie-jeder-vierte-digital-native-f%C3%BChlt-sich-digital-%C3%BCberfordert>).

APPLICATION:

- ο Η εφαρμογή BanHate (2018) είναι μια δωρεάν εφαρμογή διαθέσιμη σε όλα τα καταστήματα εφαρμογών. Η υπηρεσία κατά των διακρίσεων του Στάιερμαρκ έχει αφιερωθεί στην αποστολή «επίθεσης εναντίον μίσους» και με αυτή την έννοια αναπτύχθηκε μια εφαρμογή. Με την εφαρμογή είναι δυνατό οι χρήστες να αναφέρουν καταχωρίσεις μίσους απευθείας μέσω της

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

κινητής συσκευής και έτσι να είναι σε θέση να δρουν ενεργά ενάντια στο μίσος στο διαδίκτυο. Οι χρήστες μπορούν επίσης να βρουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με το μίσος και τις διακρίσεις σε αυτόν τον ιστότοπο: Πώς μπορώ να αναφέρω μια ανάρτηση μίσους; Πώς ελέγχεται η αναφερόμενη ανάρτηση μίσους; Τι είδους διακρίσεις υπάρχουν; (<https://www.banhate.com/>)

ΣΥΛΛΟΓΟΙ:

- Το «Turn – Σύλλογος για την Πρόληψη της Βίας και του Εξτρεμισμού» είναι ένας σύλλογος που ιδρύθηκε με σκοπό την υλοποίηση «προγραμμάτων στο πλαίσιο της διαδικτυακής εργασίας στο δρόμο». Το πρόγραμμα «Jamal al-Khatib - Mein Weg» είναι ένα εκπαιδευτικό πακέτο που ασχολείται με τα φαινόμενα του εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης. Αυτό το πακέτο αποτελείται από 3 μέρη: 1. Πληροφορίες σχετικές με τα θέματα. 2. Βίντεο που περιλαμβάνουν περιγραφή περιεχομένου και ερωτήσεις συζήτησης, 3. Φύλλα εργασίας για τις ενότητες. Όλα τα βίντεο μπορούν να βρεθούν στο κανάλι Youtube Jamal al-Khatib (<https://www.turnprevention.com/>).

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ:

- Το saferinternet.at είναι μια αυστριακή πρωτοβουλία που υποστηρίζει τους χρήστες του διαδικτύου (παιδιά, έφηβους, γονείς και εκπαιδευτικούς) στην ασφαλή, ικανή και υπεύθυνη χρήση του ψηφιακού κόσμου. Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών, προσφορές, πληροφορίες, φυλλάδια, συμβουλές και κόλπα καθώς και επεξηγηματικά βίντεο (https://www.youtube.com/results?search_query=barbara+Buchegger) κλπ., παρουσιάζονται σε αυτόν τον ιστότοπο. (<https://www.saferinternet.at/>).
- Το Αυστριακό Φόρουμ είναι μια ψηφιακή πύλη πληροφοριών. Είναι διαθέσιμο από τον Σεπτέμβριο του 2007 και περιέχει εκτεταμένες πληροφορίες για διάφορα θέματα (συμπεριλαμβανομένου διδακτικού υλικού για την πληροφορική) και έναν μεγάλο αριθμό ψηφιοποιημένων βιβλίων (διαδικτυακά βιβλία) (<http://austriaforum.org/af/Unterrichtsmaterialien/Informatik>).

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Παρά τις προσπάθειες στάθμισης αυτών των προκλήσεων, θα είναι χρήσιμο για την Αυστρία να αναπτύξει περαιτέρω στρατηγικές για την χρήση των μέσων ενημέρωσης. Είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί μια σταθερή βασική δομή, καθώς και υποστήριξη στον τομέα της κοινωνικής εργασίας και της παιδαγωγικής στον κόσμο των μέσων ενημέρωσης, η οποία περιλαμβάνει πάνω απ' όλα ηθικές συνιστώσες.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Appel, Markus, Schreiner, Constanze (2014) Ψηφιακή άνοια; Μύθοι και επιστημονικά ευρήματα σχετικά με τον αντίκτυπο της χρήσης του διαδικτύου.
- Carr, N. (2008). Το Google μας κάνει ηλίθιους; Επετηρίδα της Εθνικής Εταιρείας για τη Μελέτη της Εκπαίδευσης
- Cole, Tim, Urchs, Ossi (2013): Ψηφιακός Διαφωτισμός. Γιατί το διαδίκτυο μας κάνει πιο έξυπνους. Hanser, Μόναχο.
- Brodnig, Ingrid (2018). Συμβουλές κατά της χειραγώγησης και του εκφοβισμού: ψέματα στο διαδίκτυο. Πώς μας χειραγωγούν οι ψευδείς ειδήσεις, το μίσος, οι λαϊκιστές και η ανεξέλεγκτη τεχνολογία.

Με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα «Erasmus+» της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο τον συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

- Brodnig, Ingrid (2014): Ο αόρατος άνθρωπος: πώς αλλάζει η ανωνυμία στο διαδίκτυο την κοινωνία μας
- Brodnig, Ingrid (2017): Ψέματα στο διαδίκτυο: ψέματα στο διαδίκτυο. Πώς μας χειραγωγούν οι ψευδείς ειδήσεις, το μίσος, οι λαϊκιστές και η ανεξέλεγκτη τεχνολογία.
- Gutounig, Robert (2015): Γνώση σε ψηφιακά δίκτυα. Δυνατότητα νέων μέσων για διαδικασίες γνώσης. Springer VS
- Pariser Eli (2011). The Filter Bubble: Τι σας αποκρύπτει το διαδίκτυο. Penguin Press HC. Λονδίνο.
- Röggl, K. (2017). Σιγά το ενημερωτικό και ψηφιακό; MedienJournal, <https://ejournals.facultas.at/index.php/medienjournal/article/view/3455>
- Saferinternet (2019): Χρησιμοποιήστε το διαδίκτυο με ασφάλεια!
- Spiekermann, Sarah (2019): Ψηφιακή ηθική: Ένα σύστημα αξιών για τον 21ο αιώνα. Droemer: Μόναχο
- Schirrmacher, Frank (2009). Payback. Γιατί είμαστε αναγκασμένοι να κάνουμε αυτό που δεν θέλουμε να κάνουμε στην εποχή των πληροφοριών και πώς μπορούμε να ανακτήσουμε τον έλεγχο της σκέψης μας.

4.3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΕΕ:

- Η Βουλγαρία κατέχει την 28η θέση μεταξύ των 28 κρατών μελών για το 2019 σύμφωνα με τον δείκτη DESI (Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Το ποσοστό των πολιτών με τουλάχιστον βασικές ψηφιακές γνώσεις αποτελεί το 29% του βουλγαρικού πληθυσμού, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 57%. Μόνο το 11% των πολιτών έχει προσόντα πάνω από το βασικό επίπεδο, το οποίο είναι λιγότερο από το ένα τρίτο του μέσου όρου της ΕΕ.
- Η Βουλγαρία διαθέτει ένα εθνικό πρόγραμμα - Digital Bulgaria 2025, το οποίο συνδέεται με τον προγραμματισμό των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ και προβλέπει ορισμένα μέτρα για τη βελτίωση της συνδεσιμότητας των δημόσιων υπηρεσιών και της χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, αυτή δεν είναι μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τη στήριξη του ψηφιακού μετασχηματισμού στη Βουλγαρία.
- Η ιδέα για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της βουλγαρικής βιομηχανίας (βιομηχανική στρατηγική 4.0) αναπτύχθηκε το 2017, αλλά βρίσκεται ακόμη σε προγραμματικό στάδιο.

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ:

- Με την υποστήριξη του κρατικού οργανισμού «Ηλεκτρονική Διοίκηση» ξεκίνησε το πρώτο εξειδικευμένο μάθημα για την υγιεινή στον κυβερνοχώρο στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη τη Βουλγαρία (<https://cyberneat.e-gov.bg/>).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ:

- Ο εταίρος από τη Βουλγαρία υπογραμμίζει την πρόοδο και τις εξελίξεις σχετικά με τα επίκαιρα ζητήματα και θέματα. Το Πανεπιστήμιο της Σόφιας και το Ινστιτούτο για την Κοινωνική και Γνωστική Έρευνα της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών είναι υπεύθυνοι για την περαιτέρω

Με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα «Erasmus+» της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο τον συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

ανάπτυξη σε σχέση με τις ακόλουθες προτεραιότητες: 1. Επίδραση των ηθικών ζητημάτων στην τεχνολογία των πληροφοριών. 2. Οι αρνητικές συνέπειες για τον άνθρωπο από τη μαζική εξάπλωση των σύγχρονων τεχνολογιών. Για παράδειγμα: η πραγματική απειλή που δημιουργεί η «σκοτεινή πλευρά» των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου, η οποία οδηγεί στον εθισμό και την εξάρτηση και στην πορεία - όχι σπάνια - οδηγεί σε ψυχολογικά προβλήματα. Ο

εικονικός χώρος καταστρέφει τις γνήσιες και ηθικές αξίες, αλλάζει τον τρόπο σκέψης των νέων και τον καθιστά εξαιρετικά ευάλωτο στις χειραγωγικές επιρροές.

- Η Lyudmila Ivancheva, Ινστιτούτο για την Κοινωνική και Γνωστική Έρευνα της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, «Η Ηθική στην Κοινοποίηση Επιστημονικών και Τεχνολογικών Αποτελεσμάτων στη Δημοσιότητα» - Η εργασία ασχολείται με ηθικά ζητήματα στον τομέα της κοινοποίησης επιστημονικών και τεχνολογικών αποτελεσμάτων στη δημοσιότητα. Αναφέρεται η ανάγκη ευαισθητοποίησης του κοινού για την έρευνα και η καλύτερη κατανόηση της επιστήμης και της τεχνολογίας από τον κόσμο και τονίζεται η ευθύνη των επιστημόνων. Το συμπέρασμα είναι ότι τα ηθικά προβλήματα στην επιστημονική και τεχνολογική επικοινωνία που βγαίνουν στη δημοσιότητα πρέπει να θεσμοθετηθούν με τη δημιουργία σχετικών κωδικών και την ίδρυση επιτροπών δεοντολογίας.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ:

- Η έρευνα περιέχει διάφορες πηγές δόκιμης διαδικασίας - παραδείγματος χάριν, επιτυχημένα προγράμματα eTwinning και ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει είναι όχι μόνο η ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων των νέων, αλλά και η προώθηση των βασικών αξιών και της ψηφιακής αυτοδιάθεσης στην τάξη. Οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα αναπτύσσουν ένα αίσθημα ευθύνης για τις ενέργειές τους στον ψηφιακό κόσμο, προβληματίζονται και αμφισβητούν τις τρέχουσες προκλήσεις όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικότητας, την ασφάλεια, τις ψευδείς ειδήσεις, την ταυτότητα και την κλοπή ταυτότητας και προσπαθούν να κατανοήσουν τον ψηφιακό κόσμο ως τόπο κοινής δράσης.
- Το Εθνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου στη Βουλγαρία ανέπτυξε ενδιαφέροντα και χρήσιμα εγχειρίδια για εκπαιδευτικούς και παιδαγωγούς: π.χ. το εγχειρίδιο για γονείς «Πώς να μην χάσετε το παιδί σας στον εικονικό κόσμο;», το εγχειρίδιο «Από την ψηφιακή δεξιότητα στην ψηφιακή υπηκοότητα», το εγχειρίδιο για παιδιά της ίδιας ηλικίας από 14 έως 18 ετών αναπτύχθηκε μεταξύ άλλων στο πλαίσιο του προγράμματος «Υπεύθυνη Χρήση του Διαδικτύου» κ.α.
- Τα αποτελέσματα μιας εθνικής αντιπροσωπευτικής έρευνας σχετικά με την ηλεκτρονική συμπεριφορά των παιδιών δείχνουν ότι τα παιδιά χρησιμοποιούν το διαδίκτυο σε ολοένα και μικρότερη ηλικία, πιο συχνά και πιο ενεργά. Η αυξημένη χρήση του ψηφιακού κόσμου αυξάνει επίσης τους συναφείς κινδύνους. Εάν οι έφηβοι είναι πιο συχνά ονλάιν, τότε η κατάρτιση στα ψηφιακά μέσα επικοινωνίας πρέπει να προωθηθεί περισσότερο. Ο ρόλος των γονέων, των σχολείων και των ιδρυμάτων είναι πολύ σημαντικός.
- Το έργο «Επανεκκίνηση - εργαλεία ψηφιακής κατάρτισης για την προώθηση της βιομηχανικής επανάστασης 4.0 στην ΕΕ» (www.restart-project.eu) δείχνει στην έρευνά της τις ανάγκες ψηφιακής προόδου και κατάρτισης που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων.

ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ:

- Μια σειρά ενδιαφερόμενων συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες για την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων. Για παράδειγμα, ιδιωτικές εταιρείες προσφέρουν δωρεάν επιμόρφωση για

Με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα «Erasmus+» της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο τον συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

κατάρτιση κώδικα ή ηλεκτρονικά μαθήματα υγιεινής στον κυβερνοχώρο για μαθητές ηλικίας 7 έως 18 ετών, οι οποίοι αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με την κρατική υπηρεσία ηλεκτρονικής διοίκησης.

- Η Βουλγαρία είναι επίσης πολύ κάτω από το μέσο όρο στην εισαγωγή των ψηφιακών τεχνολογιών. Οι επιχειρήσεις δεν αξιοποιούν ακόμη στο σύνολό τους τις ευκαιρίες ηλεκτρονικού μάρκετινγκ: 6% των ΜμΕ (μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις) πωλούν ηλεκτρονικά (σε σύγκριση με 17% κατά μέσο όρο στην ΕΕ), 3% όλων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων πωλούν διασυνورياκά και μόνο 2 % των πωλήσεών τους προέρχονται από ηλεκτρονικές συναλλαγές.

ΙΔΡΥΜΑΤΑ:

- Το Ίδρυμα Ψηφιακά Παιδιά προσφέρει ηλεκτρονικά βιβλία για γονείς και ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα/ ενότητες για παιδιά από 7 έως 12 ετών.
- Ένα άλλο καλό παράδειγμα είναι το Cyberscout, όπου τα παιδιά διδάσκουν σε άλλα παιδιά την online ασφάλεια και γνώσεις για το διαδίκτυο.
- Το ίδρυμα *Μαζί στην Τάξη* είναι μια πρωτοβουλία από εκπαιδευτικούς για εκπαιδευτικούς και εξετάζει *πώς αναπτύσσονται οι δεξιότητες του 21ου αιώνα κατά τη διάρκεια του μαθήματος;* (www.zaednovchas.bg)
- Η UNICEF έχει αναφορές για τη συμπεριφορά των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο. Παρουσιάζει έξι μέτρα προτεραιότητας σχετικά με τον τρόπο, με τον οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί η δύναμη της ψηφιοποίησης (υψηλής ποιότητας διαδικτυακοί πόροι, προστασία από ηλεκτρονικές βλάβες, ιδιωτικότητα, ψηφιακές δεξιότητες, παιδιά και ψηφιακή πολιτική (<https://www.unicef.org/bulgaria/sites/unicef.org.bulgaria/files/2018-05/State-of-the-world%27s-children-2017-Summary-BUL-4.PDF>))

ΣΥΛΛΟΓΟΙ:

- Ο σύλλογος Ψηφιακός εθνικός Συνασπισμός στη Βουλγαρία συνεχίζει να διοργανώνει δραστηριότητες για την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων για διαφορετικά στρώματα του πληθυσμού.

ΣΧΟΛΕΙΑ:

- Κατά το σχολικό έτος 2018/2019, η γνώση για τα μέσα ενημέρωσης διδάχθηκε για πρώτη φορά στα σχολικά μαθήματα. Η κατάρτιση στα μέσα επικοινωνίας περιλαμβάνει τη διδασκαλία πέντε βασικών δεξιοτήτων, οι οποίες περιλαμβάνουν επίσης διεπιστημονικά ερωτήματα, προκειμένου να συμπεριληφθούν όσο το δυνατόν περισσότερες διαφορετικές προσεγγίσεις και προοπτικές. Οι βασικές δεξιότητες είναι η κατάρτιση στη χρήση πληροφοριών, η επικοινωνία και η συνεργασία, η δημιουργία ψηφιακού περιεχομένου, η ασφάλεια και η επίλυση προβλημάτων και είναι αγκυροβολημένα στα προγράμματα των μαθημάτων «Μοντελοποίηση ηλεκτρονικών υπολογιστών» στην 3η και 4η τάξη και στα μαθήματα «Τεχνολογίες Πληροφορικής» στην 5η και 10η τάξη.

ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

- Η digitalkidz.eu προσφέρει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, που υποστηρίζεται από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, τη Vivalcom και τη SAMSUNG, για την ανάπτυξη διαφορετικών ικανοτήτων των παιδιών μέσω καινοτόμου μεθοδολογίας της εκπαίδευσης - συμβουλές, παιδαγωγικές μέθοδοι, εργαστήρια και εκπαιδευτικά προγράμματα διατίθενται σε γονείς, δασκάλους/ες εντός και παιδιά του δημοτικού ώστε να μπορέσουν να ασχοληθούν με την ευφυΐα των ψηφιακών παιδιών, την κριτική σκέψη και τις δεξιότητες γραμματισμού (<http://digitalkidz.eu>).
- Το [safenet.bg](https://www.safenet.bg) (Το Βουλγαρικό Εθνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου λειτουργεί από το 2005 με μερική χρηματοδότηση από τα ευρωπαϊκά προγράμματα για «ασφαλές διαδίκτυο» και από το 2014 για τη «βελτίωση του διαδικτύου» για τα παιδιά.) Το κέντρο είναι μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου 30 κέντρων για ασφαλές διαδίκτυο [Insafe](https://www.insafe.eu), καθώς και για τη Διεθνή Ένωση Hotline [INHOPE](https://www.inhope.eu), η οποία φέρνει σε επαφή 43 χώρες. Το Κέντρο προσφέρει στους χρήστες του διαδικτύου (παιδιά, εφήβους, γονείς, εκπαιδευτικούς και ειδικούς) έρευνες, εκπαίδευση και υλικό σχετικά με την ασφαλή, ικανή και υπεύθυνη χρήση του ψηφιακού κόσμου. Αυτό δίνει στους ενδιαφερόμενους σημαντικές γνώσεις σχετικά με τον τρόπο χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας (<https://www.safenet.bg>).

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Παρά τις προσπάθειες αντιμετώπισης του χαμηλού επιπέδου ψηφιακών δεξιοτήτων, θα είναι χρήσιμο για τη Βουλγαρία να έχει μια ολοκληρωμένη στρατηγική ψηφιακών δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση του προβλήματος τόσο του εκπαιδευτικού συστήματος όσο και της βελτίωσης των προσόντων του προσωπικού.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Bozhidar Ivkon - hidar Ivof hope. Νευροηθική και νευροπολιτική - Το εμπόδιο για τις αρνητικές συνέπειες για τον άνθρωπο από την επέκταση των σύγχρονων τεχνολογιών, Ινστιτούτο για την Κοινωνική και Γνωστική Έρευνα της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, Σόφια
- Ljudmila Ivancheva, Ινστιτούτο για την Κοινωνική και Γνωστική Έρευνα της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, Σόφια, Ηθικές Έρευνες (ISSN 2534-8434), Στ. 3, Βιβλίο 2/2018
- Santi Scimeca, Dorothy Cassells, Ann Gileran, Klear Morvan - European Schoolnet (EUN Partnership AISBL), 2016, Εκπαίδευση ψηφιακών πολιτών, www.europeanschoolnet.org
- Ίδρυμα Digitalkidz, Ηλεκτρονικά βιβλία DigitalKidZ, 2015-2017, ηλεκτρονικά βιβλία για γονείς ψηφιακών παιδιών, <http://digitalkidz.eu/club>
- Εθνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου, Φυλλάδιο: Μορφωμένα παιδιά στην ψηφιακή εποχή, <https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Broshura-roditeli.pdf>
- Εθνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου και Microsoft Βουλγαρία, Εγχειρίδιο για γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Microsoft-Narychnik-za-roditeli_print.pdf
- Εθνικό Κέντρο για Ασφαλές Διαδίκτυο και Ταμείο ARC, Εγχειρίδιο για συνομήλικους παιδαγωγούς ηλικίας 14 και 18 ετών, που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Υπεύθυνη Χρήση του Διαδικτύου και της Εμπορίας Ανθρώπων», 2015, <https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Handbook-peers.pdf>

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

- Ταμείο ARC και η Σχολή Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου «Kliment Ohridski», Σόφια, Μεθοδολογικό εγχειρίδιο: "Από την ψηφιακή ικανότητα στην ψηφιακή υπηκοότητα», https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Naruchnik_3.pdf
- Marco Heiddinjak από το Ίδρυμα ARC, Σύλλογος «Γονείς», για λογαριασμό του Εθνικού Κέντρου Ασφαλέστερου Διαδικτύου, έκθεση με συστάσεις προς γονείς, εκπαιδευτικούς, εταιρείες και ιδρύματα, https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/0-8_Bulgaria_National_report_1year_later_BG.pdf
- Ίδρυμα «Μαζί στην τάξη», εγχειρίδιο από εκπαιδευτικούς για εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο του προγράμματος «Μαζί στην τάξη», που δημιουργήθηκε μετά το έργο «Λειτουργικός Γραμματισμός για τον 21ο Αιώνα», www.zaednovchas.bg
- Κρατική Υπηρεσία «Ηλεκτρονική Διοίκηση», Εγχειρίδιο για γονείς, Εθνική Εκστρατεία Πληροφόρησης και Εκπαίδευσης για την Υγιεινή στον Κυβερνοχώρο, <https://cyberneat.e-gov.bg/>

4.4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΛΟΒΕΝΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ:

- Σε συνεργασία με το Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Επιστήμης και Τεχνολογίας, το Εθνικό Κέντρο για την Παρέμβαση στα Δίκτυα, το SI-CERT (Slovenian National Cyber Security Incident Response Centre) εξέδωσε οδηγό που περιγράφει τις συνέπειες που μπορεί να προκύψουν από την αναξιόπιστη χρήση του διαδικτύου. Αυτός ο οδηγός μιλά για ηλεκτρονική απάτη (λαχειοφόρο αγορά, κλοπή ταυτότητας και μέσα κοινωνικής δικτύωσης) και τέλος παρέχει προτάσεις για το τι πρέπει να γίνει, εάν προκύψουν προβλήματα με τις ηλεκτρονικές απάτες. Υπάρχουν επίσης κεντρικά σημεία εξυπηρέτησης, όπου τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να βρουν υποστήριξη (https://www.varninainternetu.si/wpcontent/uploads/2017/07/Varni_hitriVodnik_splet_kakovostna.pdf)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ:

- Οι φοιτητές/τριες σε διάφορες σχολές του Πανεπιστημίου του Maribor ασχολήθηκαν επιστημονικά με τα ζητήματα του διαδικτύου και της διαδικτυακής ασφάλειας: στη *Σχολή Φυσικών Επιστημών και Μαθηματικών*, ο Danijel Korpar (μέντορας: ο καθηγητής dr. Ivan Gerlič) ασχολείται στη διπλωματική του εργασία με τρέχοντα ζητήματα σχετικά με την «ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο» και με τα μέτρα για την ασφαλή αντιμετώπιση των κινδύνων που παρουσιάζονται. Γονείς και εκπαιδευτικοί μπορούν να βρουν πιθανές μεθόδους δράσης ([COBISS ID: 17867528 splet: https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=15190&lang=slv](https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=15190&lang=slv)). Το θέμα της παρενόχλησης στο διαδίκτυο ανάμεσα στους νέους και του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο αναπτύχθηκε στη *Σχολή Επιστημών Ασφαλείας* από τους Rok Rus, Igor Bernik Igor Bernik erarbeitet (https://www.fvv.um.si/DV2012/zbornik/splosna_sekcija/Rus_Bernik.pdf).
- Το έργο «Safer Internet Center» χρηματοδοτείται από τη *Σχολή Κοινωνικών Επιστημών* του Πανεπιστημίου της Λιουμπλιάνα, το Ινστιτούτο Arnes, τον Σύνδεσμο Φίλων Νεολαίας της Σλοβενίας και το MISSS (Κέντρο Πληροφοριών Νεολαίας της Σλοβενίας) και από τον Οργανισμό

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

INEA της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (μέσω του «Connecting Europe Facility») και το Υπουργείο Παιδείας. Η δικτυακή πύλη έχει δημιουργήσει μια αφίσα με τους δέκα κανόνες που υποδεικνύουν στους νέους την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο (<https://safe.si/gradiva/gradiva-za-ucitelje/plakat-za-sole-10-zlatih-pravil-za-varno-rabo-interneta>).

- Περαιτέρω έρευνες του Πανεπιστημίου της Λιουμπλιάνα, π.χ. από το Κέντρο Μεθοδολογίας και Πληροφορικής (συγγραφείς: Bojana Lobe, Sandra Muha) εξέτασαν τις δραστηριότητες των παιδιών στο διαδίκτυο, αλλά παράλληλα και τις θετικές επιπτώσεις της χρήσης του διαδικτύου για τα παιδιά (https://safe.si/sites/default/files/mladinanetu_porocilo_0_0.pdf). Στη Σχολή Οικονομικών Επιστημών, οι Rok Bojanc, Borka Jerman-Blažič και Metka Tekavčič εξέτασαν τις τεχνικές ασφαλείας στο διαδίκτυο και ανέλυσαν την ασφαλή διαδικτυακή διαχείριση

(http://maks2.ef.unilj.si/zaloznistvoslike/440/Everzija_Monografija_Bojanc%20in%20soav_Informacijska%20varnost%20v%20podjetniskem%20okolju_feb2015.pdf). Στη μελέτη της, η Urška Boldin εξέτασε το απόρρητο ιδιωτικής ζωής των χρηστών του Facebook, την ηθική στο διαδίκτυο, το θέμα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τα καθορισμένα κοινωνικά δίκτυα (με έμφαση στις ηθικές πτυχές στο Facebook) (http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/boldin3666.pdf).

- Συγγραφείς από τη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών - Κέντρο Μεθοδολογίας και Πληροφορικής και Σχολή Κοινωνικών Επιστημών - Κέντρο Κοινωνικών Επιστημών Επιστήμης Υπολογιστών συγκέντρωσαν σε ένα φυλλάδιο συμβουλές για ένα φιλικό προς τα παιδιά διαδίκτυο και πληροφορίες σχετικά με ασφαλές σερφάρισμα στο διαδίκτυο (Συγγραφείς: Tanja Šterk, Ajda Jerman Kuželički, Alenka Žavbi, (https://safe.si/sites/default/files/1249562823safe_brosura_elektronska_final_09_0.pdf); (Συγγραφείς: Tanja Šterk, Ajda Petek, (https://safe.si/sites/default/files/safe_si_brosura_starsi_ponatis_feb_2016_e_verzija.pdf).

- Στο πλαίσιο του προγράμματος SAFE-SI, η Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Κέντρο Μεθοδολογίας και Πληροφορικής έχει εκδώσει ένα εγχειρίδιο που απευθύνεται σε παιδιά και νέους που επί του παρόντος εξοικειώνονται με τα βασικά στοιχεία του διαδικτύου και τη σύνθεση του εξοπλισμού Η/Υ. Περιέχει θεωρητικές και πρακτικές εξηγήσεις για τις δραστηριότητες, με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι νέοι στο διαδίκτυο. Με τη μορφή διαφόρων παιχνιδιών και διαλόγων, οι νέοι αποκτούν καινούριες γνώσεις σχετικά με αυτό το θεματικό πεδίο. Με συγκεκριμένο και θεωρητικό τρόπο, οι γονείς διδάσκονται τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά τους στο διαδίκτυο (https://safe.si/sites/default/files/1202730056knjiga-za_otroke.pdf), (https://safe.si/sites/default/files/1202730095za_starse.pdf).

- Το Πανεπιστήμιο της Primorska στην πόλη Κόπερ, Σχολή Διοίκησης, έχει εκδώσει ένα εγχειρίδιο και έναν συλλογικό τόμο για τους φοιτητές/τριες σχετικά με τους κανόνες συμπεριφοράς στο διαδίκτυο, την εξουσία στο διαδίκτυο, αλλά και τον κώδικα δεοντολογίας της διαφήμισης στη Σλοβενία (https://ucilnice.arnes.si/pluginfile.php/471598/mod_resource/content/0/Da-toteke_za_vajo/Net_etika.pdf); (<http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/pdf/978-961-266-036->

[9.pdf](#)).

- Η διπλωματική εργασία του Uroš Zdešar «Ηθική και Διαδίκτυο: Διαφήμιση στο Διαδίκτυο» του Πανεπιστημίου της Λιουμπλιάνα - Σχολή Οικονομικών Επιστημών, περιγράφει ηθικές θεωρίες και ηθικές αποφάσεις. Το διαδίκτυο ως μέσο μάρκετινγκ και τα ηθικά προβλήματα του μάρκετινγκ στο διαδίκτυο εξετάζονται λεπτομερέστερα και παρουσιάζονται επιχειρηματικές λύσεις (κώδικας ηθικής, κρατική προστασία για τους χρήστες του διαδικτύου (http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/koren31.pdf). Σε μια άλλη διπλωματική εργασία με τίτλο «Odnos študentov do zasebnosti na spletni skupnosti Facebook», η Urška Boldin υπογράμμισε την προστασία του ιδιωτικού απορρήτου των χρηστών του Facebook. Στην εργασία ορίζονται η ηθική στο διαδίκτυο (Facebook), η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/boldin3666.pdf).

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ:

- Το Ινστιτούτο Ειρήνης είναι ένα ινστιτούτο για σύγχρονες κοινωνικές και πολιτικές σπουδές και ασχολείται εκτενώς με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ιδιωτικότητα στο διαδίκτυο (http://www2.mirovni-institut.si/slo_html/publikacije/pdf/MI_politike_zasebnost_na_internetu.pdf).
- Το Ινστιτούτο Πληροφοριών (IZUM) περιγράφει σε ένα άρθρο διάφορες επιλογές συμπεριφοράς κατά τη λήψη ανεπιθύμητων μηνυμάτων ή SPAM. Από διάφορες πτυχές της ηθικής, αξιολογείται κατά πόσο είναι ένα ηθικό ή ανήθικο ηλεκτρονικό μήνυμα που υπερβαίνει την ηθική ή εξακολουθεί να βρίσκεται εντός των ορίων της ηθικής (Συγγραφέας: Davor Bračko, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-8PUC194T/?query=%27keywords%3Dobvezni+izvod+spletnih+publikacij%27&pageSize=25&flocation=IZUM+-+In%C5%A1titut+informacijskih+znaniosti>).

ΔΗΜΟΣ:

- Ο Δήμος Celje, η Επιτροπή Νεολαίας για το Celje, δημοσίευσε ένα ανάγνωσμα που απευθύνεται σε νέους που χρησιμοποιούν κοινωνικά δίκτυα και έτσι προειδοποιεί για τους κινδύνους, στους οποίους εκτίθενται οι τελευταίοι σε αυτά τα δίκτυα. Οι συγγραφείς (Almedin Imamović, Rok Piliš, Uroš Polimac, η μέντορας Romana Podbregar) ασχολούνται με τα πιο δημοφιλή μέσα κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούν οι έφηβοι (ασφαλής χρήση, κίνδυνοι, ρίσκα, κακοποίηση παιδιών και εφήβων στο διαδίκτυο, νομικό πλαίσιο της εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας) (<https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201604058.pdf>).

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ:

- Οι υπεύθυνοι πληροφοριών ενημερώνουν τους πολίτες σχετικά με τα προσωπικά τους δεδομένα, τα οποία διαβιβάζουν συνειδητά ή ασυνείδητα σε ορισμένες βάσεις δεδομένων. Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας, οι χρήστες επικοινωνούν συνεχώς με τις έξυπνες συσκευές τους, έτσι ώστε τα δεδομένα τους να μεταφέρονται σε ορισμένες βάσεις δεδομένων (δικαίωμα στην ιδιωτικότητα). Το καθήκον ενός υπεύθυνου πληροφοριών είναι να ενημερώνει τον χρήστη του διαδικτύου σχετικά με το νομικό του πλαίσιο (δίκαιο της ΕΕ) (<https://www.ip-rs.si/varstvo-osebni-podatkov/pravice>).

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

[posameznika/](https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/Ocene_ucinkov/Smer-nice_o_ocenah_ucinka_DPIA_julij2018.pdf)), (https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/Ocene_ucinkov/Smer-nice_o_ocenah_ucinka_DPIA_julij2018.pdf), (https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/smernice/Informirani_potrosnik.pdf).

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ:

- Η κοινωνία της πληροφορικής της Σλοβενίας δημοσίευσε έναν ηθικό οδηγό για τους κανόνες δεοντολογίας (Κώδικας Ηθικής), ο οποίος προορίζεται αποκλειστικά για ειδικούς στον τομέα της πληροφορικής και τονίζει τις ακόλουθες πτυχές: δίκαιος ανταγωνισμός, εμπιστοσύνη μεταξύ χρηστών και παρόχων υπηρεσιών, οικολογική και κοινωνική βιωσιμότητα στον τομέα της πληροφορικής, αποφυγή περιττής και ανεξέλεγκτης πολυπλοκότητας (https://www.drustvo-informatika.si/fileadmin/dokumenti/eticni_kodeks.pdf).

ΤΥΠΟΣ:

- Πόσο σημαντικό είναι να διασφαλίσουμε την ταυτότητά μας στο διαδίκτυο; Στο άρθρο του (ηλεκτρονικό περιοδικό: Varnost na spletu), ο Jure Forstnerič επισημαίνει ότι οι χρήστες του διαδικτύου πρέπει να προσέχουν με ποιους έρχονται σε επαφή. Οι διαχειριστές έχουν τη δυνατότητα να αναγνωρίζουν ταυτότητες και να τις δηλώνουν (<https://www.varnostnasp-letu.si/varnost-za-spletne-ponudnike/kako-pomembno-je-zagotavljanje-lastne-identitete-na-spletu/>).

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ:

- Το *Safe.si* είναι ένα σημείο εξυπηρέτησης, χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και ορισμένους άλλους οργανισμούς, για το θέμα διαδικτυακή δεοντολογία/ ηθική, αλλά ασχολείται επίσης με γενικά θέματα (π.χ. Συμπεριφέρσου όπως θα ήθελες να σου συμπεριφέρονται ή μην κρύβεσαι πίσω από την ανωνυμία ...). Οι κανόνες συμπεριφοράς και δεοντολογίας ισχύουν και στο διαδίκτυο. Τι επιτρέπεται και τι πρέπει να αποφευχθεί μπορεί να διαβαστεί σε ένα άρθρο στο *safe.si* (<https://safe.si/nasveti/obnasanje-na-spletu/spletni-in-mobilni-bonton>). Το *Safe.si* προσπαθεί να ενημερώσει και να πληροφορήσει τα παιδιά και τους εφήβους, έτσι ώστε να αποκτήσουν δεξιότητα και ασφάλεια κατά τη χρήση του διαδικτύου (κοινωνικά δίκτυα). Είναι το μοναδικό συγκεκριμένο σημείο εξυπηρέτησης στη Σλοβενία για παιδιά, εφήβους, γονείς και εκπαιδευτικούς που χρειάζονται υποστήριξη σε αυτά τα θέματα. Δεν υπάρχουν ακόμη πολλές διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με το θέμα της ηθικής.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Στη Σλοβενία, πολλά γράφονται θεωρητικά σχετικά με τη γενική ασφάλεια στο διαδίκτυο. Υπάρχει ειδική βιβλιογραφία και επιστημονικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτού του θέματος, οι οποίες είναι επίσης ελεύθερα προσβάσιμες στο διαδίκτυο. Συνολικά, δίνεται η εντύπωση ότι κανείς μπορεί να είναι καλά ενημερωμένος σχετικά με το θέμα «Ασφάλεια στο Διαδίκτυο» με στοχοθετημένη έρευνα. Σχεδόν τίποτα δεν μπορεί να βρεθεί στα σλοβενικά με θέμα «ηθική» ή «ηθική συμπεριφορά στο διαδίκτυο».

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Pontificio consiglio delle comunicazioni sociali, LA CHIESA E INTERNET; ETICA IN INTERNET, Citta del Vaticano 2002. Prevod: Božo Rustja in Mojca Šimenc. Redakcija: Rafko Valenčič, Lektorica: Vida Frelj. Oprema: Lucijan Bratuš Τίτλος στα Σλοβενικά: ΕΚΚΛΗΣΙΑ και Διαδίκτυο; Ηθική στο Διαδίκτυο
- Συμβούλιο Κοινωνικής Πληροφόρησης. Μετάφραση: Božo Rustja σε Mojca Šimenc.

4.5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΕ:

- Ενόψει των αυξανόμενων προκλήσεων στο ψηφιακό περιβάλλον, μπορεί να εκτιμηθεί θετικά ότι το ελληνικό κράτος έχει θέσει σε ισχύ τη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο και το πρόσθετο πρωτόκολλό του (Νόμος 4411/2016) σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης (εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, πορνογραφία ανηλίκων, προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, παραβίαση της ιδιωτικότητας, κλπ.), που διαπράττονται από συστήματα πληροφορικής, και την έχει ενσωματώσει στην ελληνική νομοθεσία (<https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4411-2016/symvasi-tis-voydapestis-gia-egklima-ston-kyvernohor0>).
- Πολλά ερωτήματα συζητώνται στον τομέα της έρευνας, ειδικά όσον αφορά την ευθύνη στην ελληνική ερευνητική και επιστημονική κοινότητα. Το επίκεντρο αυτής της συζήτησης είναι το θέμα «Ηθική» και η ανοικτή πρόσβαση στο πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας «Ευρωπαϊκός Ορίζοντας 2020». Η ενημερωτική εκδήλωση «Ερωτήσεις ηθικής και ανοικτής πρόσβασης στο πλαίσιο του προγράμματος Ορίζοντας 2020: ανακοινώσεις και υποχρεώσεις ερευνητών σε νέα προγράμματα» (2015) αφορούσε τη δυνατότητα χρηματοδότησης για την ηθική και την ανοικτή πρόσβαση ως πλατφόρμα πληροφόρησης για την «Επιστήμη στην Κοινωνία» και «Μαζί στον Ορίζοντα 2020» (<http://archive.ekt.gr/news/events/ekt/2015-11-27/eisig.html>).

ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ:

- Τα θετικά μέτρα περιλαμβάνουν επίσης μια σειρά από ανοικτά (δωρεάν) ακαδημαϊκά μαθήματα που διοργανώνονται από τα πανεπιστήμια και τις ανώτατες σχολές της χώρας. Αυτό επιτρέπει σε φοιτητές και σε άλλες ομάδες συμφερόντων να έρχονται σε επαφή με τρέχοντα ηθικά, κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που προκύπτουν από τη χρήση συστημάτων πληροφοριών στην καθημερινή ζωή και τη σχέση τους με τις νέες τεχνολογίες. Πρόκειται για την εξοικείωσή τους με τις έννοιες και τις αρχές που καθοδηγούν τις ηθικές αποφάσεις και δείχνουν τη σχέση μεταξύ των νέων τεχνολογιών για την προστασία της ιδιωτικότητας και της πνευματικής ιδιοκτησίας (<http://www.opencourses.gr/opencourse.xhtml?id=14975&ln=el>).
- Το *Open Digital Lessons* είναι ένα ελεύθερο μαθησιακό περιβάλλον που συμβάλλει στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στην ανάπτυξη και εφαρμογή νέων μεθόδων διδασκαλίας μέσω της ενσωμάτωσης και χρήσης σύγχρονων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας (<https://openclass.teiwm.gr/modules/document/file>) (Συγγραφέας: Δημοσθένης Πασχαλίδης).
- Το Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Πανεπιστημίου Αθηνών διοργάνωσε μια διεθνή διάσκεψη με θέμα «Η ψηφιακή πρόκληση: ΜΜΕ και Δημοκρατία», στο οποίο επιστήμονες, πολιτικοί και δημοσιογράφοι ανέπτυξαν τις απόψεις τους σχετικά με ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, για παράδειγμα: *Πόσο μπορεί αυτή η νέα εξέλιξη της τεχνολογίας να επηρεάσει τη δημόσια σφαίρα και τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος; Σε ποιο*

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

βαθμό συμβάλλει -εάν συμβάλλει- στην αλλαγή της πολιτικής συμπεριφοράς των πολιτών;
(http://www.dardanosnet.gr/book_details.php?id=1070)

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ Ι.Α.Κ.Ε.

- Το Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών (Ι.Α.Κ.Ε.) διεξάγει ποιοτική έρευνα σε ζητήματα δεοντολογίας και ηθικής που σχετίζονται με τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση (ηθική/ ηθική δεοντολογία/ σχολική εκπαίδευση για πρωτοβάθμια σχολική παιδαγωγική/ ΤΠΕ/ χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών/ πληροφορική διαδίκτυο/ μαθησιακή διαδικασία). Βλ. Αρμάδα, Κ. (2015). Ηθικές παράμετροι στην ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση (http://i-ake.weebly.com/uploads/1/5/0/4/15045854/%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%95_%CE%92_%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82_2015.pdf).

ΣΥΝΕΔΡΙΑ:

- Τα συνέδρια που διοργανώνονται το τελευταίο διάστημα στην Ελλάδα εξετάζουν το ερώτημα εάν, για παράδειγμα, ο δημόσιος λόγος και η δημοσιογραφία είναι αξιόπιστα και εάν το οικονομικό μοντέλο των μέσων ενημέρωσης πρέπει να αλλάξει. Η εξέταση των διλημάτων συνδέεται άμεσα με ζητήματα κοινωνικής ανάπτυξης και συνοχής. Ο δημόσιος λόγος δείχνει αφενός πώς λειτουργεί η δημοκρατία μέσα σε ένα ψηφιακό περιβάλλον και αφετέρου την ελευθερία έκφρασης όλων των πολιτών σε έναν κόσμο εκτός σύνδεσης από το διαδίκτυο με ισότιμη πρόσβαση στις πληροφορίες και τα αποτελέσματά τους. Το Σεπτέμβριο του 2018 διοργανώθηκε ένα διεθνές συνέδριο στη Θεσσαλονίκη, με τίτλο: «*Μέσα, Πόλις, Αγορά – Δημοσιογραφία & Επικοινωνία στην Ψηφιακή Εποχή*», από το Advanced Media Institute, το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΑΠΚΥ), το Εργαστήριο Σπουδών και Εφαρμοσμένων Ερευνών (Laboratoire d' Études et de Recherches Appliquées en Sciences Sociales) του Université Toulouse III – Paul Sabatier και τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης & Επικοινωνίας της Ελληνικής Δημοκρατίας. Ερευνητές, δημοσιογράφοι και φοιτητές συζήτησαν την αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτικής, δημοσιογραφίας και επικοινωνίας (μέσων ενημέρωσης) και δημοσιότητα σχετικά με την πρόοδο στην ψηφιακή δημοσιογραφία, την ψηφιακή ηθική και τη δημιουργία ψηφιακού περιεχομένου.
(https://amiretreat2018.advancedmediainstitute.com/cfp_gr/https://amiretreat2018.advancedmediainstitute.com/wp-content/uploads/2018/09/AMIRetreat2018_Book-of-Abstracts_Final_04-09-2018.pdf).
- Στο πλαίσιο του 3ου πανελληνίου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή «Οι Τεχνολογίες της Επικοινωνίας και της Πληροφορίας στην Εκπαίδευση», στη Ρόδο το 2002, εξετάστηκαν από τους Χ. Σαβρανίδη, Α. Παλαιολόγου, Σ. Μπαλτζή ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας σχετικά με την χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση (Ηθική/ Δεοντολογία/ Παραβατικότητα/ Χρήση Η/Υ/ Διαδίκτυο/ ΤΠΕ)
(βλ. Σαβρανίδη, Χ., Παλαιολόγου, Α., Μπαλτζής, Σ. (2002). Ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας Σχετικά με τη Χρήση της Τεχνολογίας των Πληροφοριών και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση, 3ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ «ΟΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ») <http://users.uoi.gr/csavran/bibliography/Addict.doc>
- Αποφασιστικής σημασίας είναι η συμβολή των εκπροσώπων του χώρου της υγείας που γνωστοποιούν τις ανησυχίες τους και αναδεικνύουν ζητήματα που δημιουργούνται από τις

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

εφαρμογές των νέων τεχνολογιών στο χώρο της υγείας και πιο συγκεκριμένα, ιατρικά, νομικά και ηθικά ζητήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή αναδυόμενων ιατρικών θεραπευτικών τεχνολογιών, ως πολύτιμο εργαλείο στην παροχή υπηρεσιών υγείας. Τον Νοέμβριο του 2019 διοργανώθηκε ένα διεθνές συνέδριο με θέμα: «Νέες Τεχνολογίες στην Υγεία: Ιατρικά, Νομικά & Ηθικά Ζητήματα», στο Συνεδριακό Κέντρο Τράπεζας Πειραιώς Θεσσαλονίκης, το οποίο αναμφισβήτητα θα φέρει σημαντικά αποτελέσματα και συμπεράσματα σε αυτόν τον τομέα. Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου εξετάστηκαν ιατρικά, νομικά και ηθικά ζητήματα και συγκεκριμένα: τεχνητή νοημοσύνη και εφαρμογές της στο χώρο της υγείας, ρομποτική ιατρική, Ηλεκτρονική υγεία και προστασία των χρηστών, αναδυόμενες ιατρικές θεραπευτικές τεχνολογίες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως πολύτιμο εργαλείο ή εμπόδιο στην παροχή υπηρεσιών υγείας. (<http://medlawlab.web.auth.gr/synedrioneestexnologiestinygeia/>).

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ:

- Η «Ηθική των ΜΜΕ. Δημοσιογραφική δεοντολογία» της Έλσας Δεληγιάννη παρουσιάζει την προβληματική της κρίσης αξιοπιστίας των ΜΜΕ, όπως αυτή γίνεται αισθητή ειδικότερα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο (<https://isideris.gr/product/ithiki-ton-mme-dimosiografiki-deontologia/>), (<http://www.nbonline.gr/journals/8/volumes/44/issues/263/lemmas/435578>).
- Η εισαγωγή του θεσμού της «Ψηφιακής Τάξης» επαναφέρει στο προσκήνιο πολλά ερωτήματα σχετικά με τη δυνατότητα της αποτελεσματικής παιδαγωγικής αξιοποίησης του εκπαιδευτικού λογισμικού, και γενικότερα των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ), στις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης. Ένα από τα κύρια ζητήματα που απασχολεί την παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα, είναι η παιδαγωγική χρήση των υπολογιστικών αυτών εργαλείων μέσα σε ένα πλαίσιο ηθικής διδακτικής. Η τεχνολογία που θα μάθει να χειρίζεται ο σύγχρονος άνθρωπος, στο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσής του, και η οποία θα βασίζεται σ' ένα ισχυρό αξιακό υπόβαθρο, όπου πλάι στα «μορφωτικά αγαθά» του εκπαιδευτικού μας συστήματος, θα προβάλει και η γνώση της διαδικασίας που θα καταλήγει στην πράξη (δράση). Και αυτό γιατί πρωταρχικό μέλημα της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι το «πώς» οι ΤΠΕ συνδέονται ουσιαστικά και λειτουργικά, βάσει των παιδαγωγικών αρχών, στην εκπαιδευτική διαδικασία και όχι η «βίαιη» ή η αναποτελεσματική εισαγωγή των εξελίξεών τους στις μαθητικές αίθουσες. Η υιοθέτηση διδακτικών σχεδιασμών με τη χρήση των ΤΠΕ στο πλαίσιο της «Ηθικής», προσδίδουν στην εκπαιδευτική πράξη τη δυνατότητα ολοκλήρωσης της μάθησης παρέχοντας δυνατότητες εμπλουτισμού των μαθησιακών διαδικασιών στα γνωστικά αντικείμενα της ψηφιακής τάξης, εντάσσοντας καινοτόμες δραστηριότητες με κύρια στοιχεία αυτά της δημιουργικότητας και της επικοινωνίας και κατανοώντας τη σημασία της «ηθικής εκμετάλλευσης» των τεχνολογιών για τις ανθρώπινες απαιτήσεις και ανάγκες. Συγγραφείς: Χρήστος Κουτσούμπας, Άγγελος Ε. Γιαννούλας, Στέλιος Μερκούρης. Για μια ηθική των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Εκπαίδευση (<https://www.ekped.gr/praktika10/web/148.pdf>).
- «Πρότυπα στα ΜΜΕ – Έχουν Νόημα;»: <https://www.protagon.gr/epikairotita/politismos/protypa-sta-mme-exoun-noima-vasilis-vasilopoulos-taksideftis-40851000000> του Βασιλή Βασιλόπουλου (2015). Το βιβλίο αναδεικνύει την ποιοτική δημοσιογραφία στην Ελλάδα, λίγες μέρες μετά την

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

επαναλειτουργία της ΕΡΤ.

- Σημαντικά ηθικά ερωτήματα σχετικά με ζητήματα ιδιωτικότητας και προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον ψηφιακό κόσμο εξετάζονται στο συλλογικό τόμο των Γκριτζαλη, Στ., Λαμπρινουδάκη, Κ., Κάτσικα, Σ., Μήτρου, Λ., «Προστασία της ιδιωτικότητας και τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών Νομικά και τεχνικά θέματα». Αθήνα: Παπασωτηρίου (βλ. <http://www.biblionet.gr/book/160902>).
- Οι ιδέες του Jürgen Habermas αναφορικά με την επικοινωνία και πιο συγκεκριμένα, με το διάλογο παρουσιάζονται από τον Επ. Παναγιωτακόπουλο σε μια επιστημονική εργασία για τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών Πάτρας με τίτλο: «Η έννοια της ηθικής στην επικοινωνία κατά τον Jürgen Habermas» (Πάτρα 2016). Για τον διανοητή, η ηθική του διαλόγου αποτελεί ένα πολύ σημαντικό σημείο στη φιλοσοφική του πορεία. Είναι ένα θέμα που ξετυλίγοντάς το, κατανοείς πόση βαρύτητα έχει, αλλά συγχρόνως και το πώς συνδέεται με την καθημερινή ζωή του ανθρώπου και με άλλους τομείς του βίου του. Ο Habermas και η «εκλαϊκευτική» δημοκρατία του προσδίδουν σημασία σε μια επικοινωνιακή, ποιοτική και ρυθμιζόμενη επικοινωνία, η οποία αποτελεί τη βάση δημοκρατικών αποφάσεων. Είναι σημαντικό να υπάρχει ένας δημόσιος λόγος για πολιτικά ζητήματα στο πλαίσιο κοινής συζήτησης, συμβουλών και ανταλλαγής πληροφοριών και επιχειρημάτων. Η δημόσια επικοινωνία πρέπει να συμβάλει στην επίτευξη εύλογων και δίκαιων αποτελεσμάτων. (<https://nemertes.lis.upat-ras.gr/jspui/bitstream/10889/9851/1/%CE%95%CE%A0%CE%91%CE%9C%CE%95%CE%99%CE%9D%CE%A9%CE%9D%CE%94%CE%91%CE%A3%20%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A3%20-%20%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%A7%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%20-%20%CE%97%20%CE%95%CE%9D%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%97%CE%98%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%20%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9D%20%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%A9%CE%9D%CE%99%CE%91%20%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%9D%20JURGEN%20HABERMAS.pdf>)
- Η «Ηθική Ευθύνη στο Διαδίκτυο» του Σμυρνάκη Ν. (2017) Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, προσπαθεί να ρίξει φως σε μερικά ηθικά ζητήματα που εγείρει το διαδίκτυο, όπως η προστασία της ιδιωτικής ζωής, τα πνευματικά δικαιώματα, η ιδιοκτησία, η πορνογραφία, η ελευθερία της έκφρασης και του λόγου και το αντίκτυπο που έχουν αυτά στον κόσμο εκτός διαδικτύου. (βλ. <https://www.papazissi.gr/product/ithiki-eythini-sto-diadiktio/>).
- Οι έρευνες του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου έχουν δείξει ότι η ηλικία των παιδιών που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο μειώνεται συνέχεια τα τελευταία χρόνια. Επομένως, όσο πιο νωρίς συζητήσουμε με τα παιδιά για τον σωστότερο τρόπο χρήσης του Ίντερνετ, με λογικά επιχειρήματα και συνεχή επικοινωνία, τόσο το καλύτερο. Το βιβλίο «Η φάρμα του Διαδικτύου» Αθήνα: Σαμαρά Βερόνικα - Κορμάς Γεώργιος (2011) έχει ως στόχο να μυήσει τα παιδιά στους βασικούς κανόνες χρήσης του Διαδικτύου σε πολύ σημαντικά θέματα ασφάλειας στο διαδίκτυο

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

(http://www.biblio-net.gr/book/175527/%CE%97_%CF%86%CE%AC%CF%81%CE%BC%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CF%8D%CE%BF%CF%85).

- Πρακτική και ψυχολογική υποστήριξη στη χρήση του διαδικτύου βρίσκουν οι γονείς στο «Γονείς, παιδί και διαδίκτυο» των Σφακιανάκη, Μ., Αθανασίου, Β., (2017) Αθήνα: Ψυχογιός (<https://www.psichogios.gr/site/Books/show/1003921/goneis-paidi-kai-diadiktyo>).
- Ο ρόλος των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου στην εκπαίδευση είναι εξίσου σημαντική και αφορά όλες τις ηλικίες. Η Τεχνολογία των Πληροφοριών και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) επεκτείνει το εκπαιδευτικό δυναμικό της μάθησης προσφέροντας δυνατότητες εμπλουτισμού των μαθησιακών διαδικασιών στην ψηφιακή τάξη και ενσωματώνοντας καινοτόμες δραστηριότητες με βασικά στοιχεία της δημιουργικότητας και της επικοινωνίας. Εξετάζονται διάφορες μέθοδοι και τύποι στο πλαίσιο των παιδαγωγικών αρχών και των ψυχολογικών παραμέτρων και παρουσιάζονται εναλλακτικές συνθήκες πλαισίου για την κατανόηση των παραβιάσεων των ΤΠΕ και προτάσεις μέτρων για τη μείωση ή ακόμα και την εξάλειψη δεοντολογικών και ηθικών προβλημάτων που εμφανίζονται σε μεγάλο αριθμό χρηστών. Ηθικά ζητήματα σε σχέση με την εφαρμογή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση εξετάζονται από τους Σαβρανίδη, Χ., Παλαιολόγου, Α., Μπαλτζή, Σ. Σε: «Ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας Σχετικά με τη Χρήση της Τεχνολογίας των Πληροφοριών και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση», με σκοπό την ευαισθητοποίηση όσων σχετίζονται με την εκπαίδευση, και τη διερεύνηση ενός πλέγματος μεθόδων και τακτικών, που θα χρησίμευαν στη συνειδητή αντιμετώπιση ορισμένων τουλάχιστον από τις συναφείς ακανθώδεις θεματικές (<http://users.uoi.gr/csavran/bibliography/Addict.doc>).
- Στον δεύτερο τόμο της τριλογίας του για τις Πολιτικές του Βίου, ο Θεοφάνης Τάσης εξετάζει τον χώρο, μεταξύ του καθαρά προσωπικού και του αποκλειστικά δημοσίου, μεταξύ του ηθικού και του πολιτικού όπου μπορεί να εξασκηθεί η τέχνη αυτή. Βασικό του ερώτημα είναι η επίδραση της «εικονιστικής» κοινωνίας, όπου ο εαυτός εξαυλώνεται βαθμιαία σε εικόνα, στην άσκηση μιας αναστοχαστικής τέχνης του βίου, δηλαδή, στην προσπάθεια του ατόμου να δημιουργήσει έναν δικό του, ιδιαίτερο τρόπο ζωής και, παράλληλα, να παραμείνει ενεργό μέλος του κόσμου στον οποίο ανήκει. Τάσης, Θ. (2017) Πολιτικές του βίου II: Η επιμέλεια εαυτού στην εικονιστική κοινωνία. Αθήνα: Αρμός (βλ. <https://armosbooks.gr/shop/filosofia/filosofia-filosofia/politikes-tou-viou-ii/>).

ΕΝΩΣΕΙΣ:

- Ένα αποφασιστικό βήμα έγινε από το Πλαίσιο Αυτοδέσμευσης και των Κωδίκων Εκδοτικής Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Κώδικα, που στοχεύει να ορίσει τον Δημοσιογραφικό Κώδικα καθώς και τις βέλτιστες πρακτικές/ εκδοτικούς κανονισμούς που ακολουθούν τα μεγαλύτερα διαδικτυακά μέσα στον κόσμο. Η Ένωση Εκδοτών Διαδικτύου (ΕΝΕΔ) μοιράζεται το κοινό συμφέρον των μετόχων και εμπλεκόμενων στους εκδοτικούς οργανισμούς καθώς και των δημοσιογράφων για την ακεραιότητα και την αξιοπιστία των μέσων τους. Είναι κοινός τόπος ότι ιδιοκτήτες, εκδότες και δημοσιογράφοι έχουν συνείδηση της ευθύνης που φέρουν έναντι του κοινού και την υποχρέωσή τους για τη διαφύλαξη του κύρους του Τύπου. Αντιλαμβάνονται τη δημοσιογραφική τους αποστολή με πλήρη επίγνωση και συνείδηση και χωρίς να επηρεάζονται

Με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα «Erasmus+» της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο τον συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

από προσωπικά συμφέροντα και κίνητρα ξένα προς το αντικείμενο αυτό (Κώδικας Ηθικής, Δημοσιογραφικός Κώδικας, Βέλτιστες πρακτικές/ εκδοτικοί κανονισμοί).
(http://www.ened.gr/Content/Files/Code_of_ethics_greek_version.pdf);
(<http://www.gjnt.gr/index.php/gjnt/paragoges/item/364-erevna-deontologias-tou-eci-yiotheteitai-apo-tin-ened>).

ΤΥΠΟΣ:

- Συνέντευξη στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 28.01.2018 «Απολαμβάνουμε βάσει των... likes»: <https://www.kathimerini.gr/945127/gallery/proswpa/syntenty3eis/apolamvanouyme-vasei-twn-likes>
- Συνέντευξη στην ATHENS VOICE 08.12.2017 «Υπερτροφικά Εγώ, Ατροφικοί Εαυτοί στην Εικονιστική Εποχή»: https://www.athensvoice.gr/culture/book/407131_ypertrofika-ego-atrofikoi-eaytoi-stin-eikonistiki-epohi

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ:

- Το Saferinternet.gr είναι μια πλατφόρμα για ένα ασφαλές διαδίκτυο. Απευθύνεται σε παιδιά, εφήβους, ενήλικες, εκπαιδευτικούς, γονείς και δασκάλους και τους υποστηρίζει στην ασφαλή, ικανή και υπεύθυνη χρήση του ψηφιακού κόσμου (<http://www.saferinternet.gr>).
- Το Cyberkid.gov.gr. είναι μια ελληνική πρωτοβουλία του Ελληνικού Υπουργείου Εσωτερικών και του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας (Τμήμα Πληροφορικής) σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο. Το Cyberkid απευθύνεται σε παιδιά και τους γονείς τους. Το Cyberkid θέλει να βοηθήσει το κοινό να εξοικειωθεί με τις νέες τεχνολογίες και ιδιαίτερα με το διαδίκτυο (<https://www.cyberkid.gov.gr>).

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Συνοπτικά, μπορεί να επισημανθεί ότι το ζήτημα της ψηφιακής ηθικής στην Ελλάδα όσον αφορά τις βιβλιογραφικές πηγές, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα είναι ακόμα στην αρχή. Παρ'όλα αυτά, το κράτος έχει επίγνωση της κρίσιμης κατάστασης των αρνητικών συνεπειών με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το ελληνικό κράτος θα συνεχίσει να συνεργάζεται με θεσμούς, φορείς και κοινωνία των πολιτών για να λάβει μέτρα για την προστασία των πολιτών.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Βασιλόπουλος, Β. (2015) Πρότυπα ποιότητας στα ΜΜΕ. Έχουν νόημα; Αθήνα: Ταξιδευτής
- Γκρίτζαλης, Στ., Λαμπρινουδάκης, Κ., Κάτσικας, Σ., Μήτρου, Λ., (2010) Προστασία της ιδιωτικότητας και τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών Νομικά και τεχνικά θέματα. Αθήνα: Παπασωτηρίου
- Δεληγιάννη, Έλσα Ι. (2004). Ηθική των ΜΜΕ. Δημοσιογραφική δεοντολογία. Αθήνα: Σιδέρης Ι.
- Κουτσούμπας, Χρ., Γιαννούλας, Άγγ. Ε., Μερκούρης, Στ. (2010), Για μια ηθική των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Εκπαίδευση, Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας. Στην ιστοσελίδα <https://www.ekped.gr/praktika10/web/148.pdf> (ανάκτηση 21.7.2019)

Κωδικός Σχεδίου: 2018-3-DE04-KA205-017208

- Παναγιωτακόπουλος, Χρ. (2018) Η ηθική στο διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Παναγιωτοπούλου, Ρ. (επιμ.) (2003) Η ψηφιακή πρόκληση: ΜΜΕ και Δημοκρατία. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Παναγόπουλος, Επ. , Πτυχιακή εργασία για τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών Πάτρας με τίτλο: «Η έννοια της ηθικής στην επικοινωνία κατά τον Jürgen Habermas». Πάτρα 2016
- Πασχαλίδης, Δ. (2015) Εισαγωγή στην Πληροφορική. Ενότητα 10: Ηθικά και Κοινωνικά Ζητήματα στην Ψηφιακή Εποχή. Εκπαιδευτικό Υλικό του Τμήματος Ιερατικών Σπουδών στο πλαίσιο του έργου «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας και στην Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Θεσσαλονίκης»
- Σαβρανίδης, Χ., Παλαιολόγου, Α., Μπαλτζής, Σ. (2002). Ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας Σχετικά με τη Χρήση της Τεχνολογίας των Πληροφοριών και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση, 3ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ «ΟΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ», ΡΟΔΟΣ
- Σαμαρά, Β., Κορμάς, Γ., (2011) Η φάρμα του Διαδικτύου. Αθήνα: Σαμαρά Βερόνικα - Κορμάς Γεώργιος
- Σμυρνάκης, Ν. (2017) Ηθική Ευθύνη στο Διαδίκτυο. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Σφακιανάκης, Μ., Αθανασίου, Β., (2017) Γονείς, παιδιά και διαδίκτυο. Αθήνα: Ψυχογιός
- Τάσης, Θ. (2017) Πολιτικές του βίου II: Η επιμέλεια εαυτού στην εικονιστική κοινωνία. Αθήνα: Αρμός

